

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Az utaló magatartás vesszőfutása – Jogalkalmazási
dilemmák, dogmatikai kihívások és a változó
perspektívák**

A Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24-«2»kódszámú Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Kézirat lezárásának dátuma:

2024. november 10.

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	2
I. Az utaló magatartás intézményének kialakulása.....	3
II. Az utaló magatartás jellemzése a régi Ptk. alapján.....	5
III. Jogos vagy jogellenes magatartás?.....	8
IV. Utaló magatartás szubszidiaritása, valamint elhatárolása más szerződéses jogviszonyoktól:	9
IV.1. Az utaló magatartás elhatárolása a felelősségi tényállásoktól.....	11
IV.2. Az utaló magatartásra alapozott igény kártérítés vagy kártalanítás?	13
V. Az utaló magatartás törvényi tényállási elemei a bírói jogalkalmazás tükrében	14
V.1. Az utaló magatartás fogalmi ismérvei	15
V.1.1. A kárt előidéző magatartás szándékossága:	16
V.1.2. A kárt előidéző magatartás következtében a károsodott személy meghatározott konkrét magatartása:	20
V.1.3. A károsodott személy jóhiszeműsége:	23
V.1.4. A károsodás tényleges bekövetkezése:	24
V.1.5. Okozati összefüggés a károsodást előidéző fél és a kárt elszenvedő fél relációjában: ..	27
V.1.6. A károsodás bekövetkezésének alapos oka:.....	28
V.1.7. Az önhiba hiánya a károsodott személy részéről:	30
VI. Nemzetközi kitekintés.....	33
VI.1. Nemzetközi kitekintés mögött húzódó indokok	33
VI.2. Common law szemlélet.....	34
VI.3. A kontinentális jogrendszerek egyes modelljei	35
VI.4. A kínai jogrendszer.....	39
Záró gondolatok	40
Irodalomjegyzék.....	44

Bevezető

A jog világa olykor hasonlatos a színházhoz, ahol az egyes cselekmények mögött a szereplők szándékai, reményei és félreértései keverednek, alakítva az események sodrását. Ebben a dinamikus térben az utaló magatartás intézménye olyan, mint egy finoman szőtt háló, amely megfoghatja azokat a cselekményeket, amelyek nem állnak egyértelműen a jog által kijelölt úton, de mégis mélyen hathatnak az emberek életére. Dolgozatom a „pókháló” kibontására vállalkozik, melyben megvizsgálom, hogyan is ítéli meg a bírói gyakorlat az utaló magatartást a magyar jogi szabályozás tükrében.

Kutatásom során főként a magyar bírói gyakorlatra támaszkodtam, de természetesen a hazai jogirodalom jelentős műveit is áttekintettem, hogy a lehető legszélesebb kontextusban vizsgálhassam az utaló magatartás helyét és szerepét a jogi környezetben. A vizsgálódásom célja bemutatni a magyar bírói gyakorlat metamorfózisát, továbbá feltárni azt, hogy milyen irányokban mozdult el a jogalkalmazás e különleges jogintézmény kapcsán, és milyen dogmatikai kérdések merültek fel az intézmény tárgyalása során.

Dolgozatom többek között tehát arra vállalkozik, hogy bemutassa az utaló magatartás kialakulását és fejlődését, valamint elemzi azokat a konjunktív feltételeket, amelyek nélkül a biztatási kár megállapítása nem lehetséges. A felsorolt vállalásokat a bírói gyakorlat analízisének, valamint a jogirodalom kvalitatív feldolgozásán keresztül viszem véghez. A vizsgálatom során a bírói gyakorlat különböző megközelítéseit is bemutatom, kiemelve a jogalkalmazók közötti nézetkülönbségeket. A kutatás során nem vettem igénybe mesterséges intelligencia alapú szoftvert, a dolgozat tézisei önálló kutató munkám eredményeként kerültek megfogalmazásra.

Az utaló magatartás szubszidiárius jellegének hangsúlyozása mellett dolgozatom célja továbbá az elhatárolási kérdések tisztázása is. Kiemelt teret szentelek azon kérdésre, hogy miként különböztethető meg az intézmény más szerződéses jogviszonyoktól és felelősségi tényállásoktól. Kutatásom során számos kérdés merült fel bennem, melyekre megpróbáltam választ adni, annak ellenére, hogy a jogalkalmazás számos esetben szerteágazó nézőpontot képviselt. A téma aktualitását álláspontom szerint nem kérdőjelezhető meg, mivel a jelenleg hatályban levő eljárásjogi kódexünk óta nem igazán található olyan közzétett bírósági határozat, amely a témával foglalkozna és azon esetek száma, ahol a bíróság az utaló magatartás jogcímén döntött szinte kikopott a gyakorlatból.

I. Az utaló magatartás intézményének kialakulása

A magyar magánjogban korábban sem volt ismeretlen az olyan speciális felelősségi szabályoknak az alkalmazása, amikor is kötelelem nélkül, jogos és jogellenes magatartások között elhelyezkedve valamilyen biztató magatartással kárt szenvedett személy igényérvényesítéséhez alapul szolgált jogi megoldás. Mindenképpen említésre érdemes az 1894. évi XXXI. törvénycikk 3. §-a, amely kártérítési felelősséget állapított meg azon jegyesek vonatkozásában, akik alapos ok nélkül léptek vissza az eljegyzéstől.¹

A korábbi felsőbb bírósági gyakorlat azonban ezt a kárfelelősséget bizonyos esetekben kiterjesztette: „minthogy pedig a megállapított tényállás szerint az alperes a házasság ígéletén felül s ezzel kapcsolatban azzal a cselekményével, hogy a felperest az a-i színtársulattól való kilépésre rávette, okozta azt, hogy a felperes 1906 április hótól kezdve szerződés és így kereset nélkül maradt: az alperes a felperesnek ily módon szándékosan okozott káráért kártérítési felelősséggel tartozik [...]”.²

Az utaló magatartás már a kodifikáció idején is túllépett a szimpla „házassági-csalók” szankcionálásának a lehetőségén, azonban a jogintézmény alkalmazása még a mai napig vita tárgyát képezi. A bíróságok nem túl gyakran alkalmazzák, annak ellenére, hogy a felek másodlagos kereseti kérelemként igen gyakran hivatkoznak rá.³

A kereskedelmi viszonyok a XIX-XX. század fordulópontján jelentős fejlődésen mentek keresztül.⁴ Az egyes kereskedelmi viszonyok jellegének előrehaladása azt is magába foglalta természetszerűen, hogy prosperáltak ezen viszonyokat szabályozó jogterületek is ennek köszönhetően.⁵ Mindezeknek köszönhetően született meg az első Polgári Törvénykönyv-tervezet, melynek nyilvános vitája kapcsán Almási Antal kifejtette azon téziseit, mely szerint nem található következetes szabályozás azon magatartások vonatkozásában, melyek a jogügyletek és a tiltott cselekmények között helyezkednek el. Almási szavaival élve ezeket a magatartásokat „közömbös magatartásoknak” nevezhetjük.⁶ Az itt említett tervezet ezen magatartásokat a jogügyletek koherens szabályozása végett a jogügyletek keretei között

¹ Tóth Gergő József: A szerződés megkötésének (létrejöttének) elmaradásával okozott károk, Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXV, Miskolc, 2017, 504.o.

² Polgári jogi határozatok tára. Közzéteszi a magyar kir. igazságügyminiszter, első kötet, Franklin-Társulat, Magyar Irod. intézet és könyvnyomda 1918, 299–300.o.

³ Tóth Gergő József: i.m. 505.o.

⁴ Vékás Lajos: Javaslat a szerződések általános szabályainak korszerűsítésére. Polgári Jogi Kodifikáció, III. évfolyam, 3. szám

⁵ Villám Krisztián: Az utaló magatartás alapvető jellemzői és alkalmazásának lehetőségei, ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék, Budapest, 2019, 90.o.

⁶ Almási Antal: A negatív interesse a magánjogi tervezetben. Jogállam, 1905. 166.o.

szabályozta.⁷ Almási azonban úgy vélekedett, hogy „a forgalom jóhiszeműsége, gyorsasága és biztonsága indokoltta teszi azon óhajtást, hogy minden elméleti helyességre való tekintet nélkül és rendszeri aggályoktól menten” törvényi szabályozást nyerjenek ezen magatartások.⁸ Azonban az effajta magatartások még a „Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének Törvényjavaslatában” (a továbbiakban: Mjt.) sem került önálló szabályozásra, amelyet 1928-ban terjesztettek az Országgyűlés elé.⁹

Jelentős hatással bír az utaló magatartás elméletének kimunkálására Szászy-Schwarz Gusztáv rendszerező tevékenysége.¹⁰ Munkájának gyümölcsei közé sorolhat azon magatartás csoport megalkotása, amely a „semleges cselekmények” címet viseli. Az említett csoportba olyan magatartások tartoztak, melyeknek közös vonása egyrészt a tudatosság, másrészt nem tilos cselekmények, harmadrészt pedig, hogy joghatásuk teljesen független attól, hogy valóban mire is irányult azon személynek a szándéka, akihez a cselekményt köthető. Ezen következtetések kiemelt alapként szolgáltak az Mjt. kodifikátorai számára is, melyre Szladits Károly is rámutatott a jogi tények rendszerezésekor.¹¹

Az eddig kifejtettek alapján egyértelműen kikerekedik, hogy a XIX-XX. század fordulóján kiemelt kutatási terület és egyfajta cél is volt, hogy a jogügyletek általános szempontjai leírásra kerüljenek és azok egységes rendszerbe legyenek helyezve.¹² Szászy-Schwarz eredményeit Szladits összegezte, valamint egy magasabb szintre emelte. Szladits úgy fogalmazott, hogy „olyan magatartásról van szó, amely valamely - valóban meg nem levő - tényállásra utal s amelyért az azt tanúsító fél - a forgalmi bizalom elvénél fogva - helytállni tartozik, ha a másik, abban bízva, a saját maga eljárását ahhoz alkalmazta.”¹³

Az utaló magatartás fogalmát először is Villányi (Fürst) László az "Utaló magatartások" című művében definiálta, amely 1929-ben jelent meg.¹⁴ A mű előszavában a szerző a következőképpen fogalmaz: "olyan magatartásokról van szó, amely valamely - valóban meg nem levő - tényállásra utal, s amelyért az azt tanúsító fél - a forgalmi bizalom elvénél fogva - helytállni tartozik, ha a másik abban bízva, a saját maga eljárását ahhoz alkalmazta." Fürst szerint "ha valaki akart magatartásával másban valamely tény valósága iránt hitet ébreszt, és a

⁷ Villám: i.m. 90.o.

⁸ Almási: i.m. 167.o.

⁹ Villám: i.m. 90.o.

¹⁰ Szászy-Schwarz Gusztáv: Új irányok a magánjogban. Athenaeum, Budapest, 1911. 211.o.

¹¹ Villám: i.m. 90.o.

¹² Villám: i.m. 91.o.

¹³ Osztovits András: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV. kötet, Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014. 379. o.

¹⁴ Fürst László: Utaló magatartások. Dunántúli Egyetemi Nyomdája, Pécs, 1929, 1.o.

másik e hite alapján érdekhelyzetét joggal megváltoztatja, ezért a magatartásáért tanúsítója felelősséggel tartozik."¹⁵

Villányit az angol jogban megtalálható „estoppel” intézményének kutatása segítette abban, hogy a magyar magánjogban egységes rendszerbe gyűjtse azokat a jogi jelentőségű tényállásokat, amelyekben a fél magatartását nem lehet sem a jogügylet, sem a jogellenes cselekmény körébe vonni, ugyanakkor a jogrendszer a magatartásához mégis csak jogkövetkezményeket fűz.¹⁶

Villányi munkásságának köszönhetően az utaló magatartásoknak egyfajta rendszerezett leírására került sor, mely segítségül szolgált a régi Ptk.¹⁷ kodifikátorainak is abban, hogy az utaló magatartásokért való helytállási kötelezettség egyfajta általános normaként kerüljön megfogalmazásra

II. Az utaló magatartás jellemzése a régi Ptk.¹⁸ alapján

Az utaló magatartás szabályozásának elvi alapja Vékás Lajos szerint: „a másokba vetett bizalom érték, a mások magatartásához való igazodás néha szükséges, s a fogalom érdekében fontosnak bizonyulhat mindezek védelme.”¹⁹

Az utaló magatartás jogi szabályozása hazánkban az 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: „rég Ptk.”) újítása volt. A korábbi törvényhez fűzött indokolásból az olvasható ki, hogy az utaló magatartás olyan magatartás, amely nem tükröz egyértelműen szerződési akaratot, de nem minősül tiltott cselekménynek sem, mégis előfordulhat, hogy valaki e magatartásban bízva károsodik.²⁰

A norma elhelyezésének indokaira Eörsi Gyula világított rá, aki szerint az utaló magatartás a „szocialista együttélés követelmény” alapelveknek az egyik konkretizálódása a régi Ptk. 339.§ (1) bekezdésének az „az adott helyzetben általában elvárhatóság” fordulata, és a „*nemo suam turpitudinem allegans auditur*” elv mellett. Eörsi szerint az utaló magatartás szabályozása azért erősíti, valamint konkretizálja már önmagában is a szocialista együttélést, mert olyan

¹⁵ Fürst László: i. m. 1.o.

¹⁶ Villám: i.m. 88.o.

¹⁷ 1959. IV. törvény

¹⁸ 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

¹⁹ Vékás Lajos (szerk.): Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez. Complex, Budapest 2008. 1147.o.

²⁰ Osztoivits András: i. m. 380. o.

határesetekben teszi lehetővé a polgári jogi szankció alkalmazását, ahol „ridegnek bizonyul az a tétel, hogy ki-ki magára vessen, ha saját elhatározása folytán károsult”.²¹

Ha a bizalmat keltő fél szándékosan járt el és a károsodó fél jóhiszemű volt, akkor a közönséges életfelfogás szerint - amennyiben ezen a bizalmon alapuló eljárás indokoltnak volt tekinthető - sor kerülhetett érdeksérelmének teljes vagy részbeni megszüntetésére.²²

A régi Ptk. rendszertani felépítésében a „Bevezető Rendelkezések” között helyezkedett el a normaszöveg, ahol ún. operatív alapelvként volt megtalálható egyfajta hézagpótló szereppel felruházva. Azonban már itt érdemes megjegyezni, hogy ennek a jogintézménynek ilyen módon való elhelyezése közel sem volt szerencsés és véleményem szerint komoly problémákat vethet fel - és vetett is fel, mint majd bemutatásra kerül - a jogalkalmazás terepén belül.

Az itt említett dilemmát remekül szemlélteti a Legfelsőbb Bíróság egyik ítéletét,²³ amelyből az látható, hogy a bíróság az utaló magatartás intézményét egyfajta általános méltányossági reparációs eszközként kezelte. A határozat szerint a norma olyan alapvető rendelkezés, amely „éppen arra szolgál, hogy ha a károsodás valamely személy jogellenesnek nem minősülő magatartása folytán keletkezett, és méltánytalan helyzetet teremtett, ez esetben segítsen annak részleges vagy teljes rendezésében anélkül, hogy kártérítési felelősséget megalapozó jogi helyzet keletkezett volna.”²⁴

A régi Ptk. alapján kialakult bírói gyakorlat szerint előfordulhat az a helyzet, amikor a kár bekövetkezte egy másik személy cselekményének a következménye, amely ugyan nem jogellenes, de méltánytalan lenne, ha az ilyen személy (aktív vagy passzív) magatartását nem értékelné a jog. A joggyakorlatból tipikus példa lehet erre a végül létre nem jött házasság esetén a házassági ígéret, vagy a szerződéskötésre irányuló különböző magatartások, amelyek végül nem vezettek eredményre.²⁵

Érdekes szemügyre venni Kecskés László megközelítését, amely szerint az utaló magatartásnak az alapvető keretét a kármegelőzés alapelve is megadhatná arra tekintettel, hogy a magyar jogi elméletben megvannak a hagyományai annak a megközelítésnek, hogy az utaló magatartásban a kárveszélyviselések egyfajta korrekcióját vélik felfedezni.²⁶

²¹ Eörsi Gyula: Kötelmi jog – Általános rész. Nemzeti Tankönyvkiadó 98.o.

²² A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indoklása 39. o.

²³ BH 2002.1.12 I.

²⁴ Lásd még: BH 1995.589., BDT 2011.2410.

²⁵ Wellmann György (szerk.): Polgári jog – Kötelmi jog – Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész. HVG-ORAC, Budapest, 2013.

²⁶ Kecskés László: Az új Polgári Törvénykönyv alapvető rendelkezései. Polgári Jog Kodifikáció, III. évfolyam 1. szám, 2001, 6.o.

A régi Ptk. bírói gyakorlata véleményem szerint nem túl helyesen, meglehetősen széttagolt volt a biztatási kár kapcsán. Igazán szemet szűrő azon jelenség, hogy egyes bírói ítéletek gyakran egyértelműen a deliktuális kártérítési felelősségi tényállásokat is az utaló magatartás szabályai alapján ítélték meg.²⁷ Ezt erősíti a Ptk. kommentárirodalma is, melyből jól kiolvasható, hogy a régi Ptk.-ban betöltött alapelvi szerepe a jogintézménynek egyes esetekben eléggé téves jogalkalmazáshoz vezetett a Legfelsőbb Bíróság joggyakorlatában. Remek példaként szolgálhat számunkra egy korábbi eseti döntés megállapítása,²⁸ mely szerint a bíróság egy adójogi jogviszonyban egyfajta általános méltányossági reparációs eszközként kezelte az utaló magatartás szankcionálhatóságát.²⁹

A bírói gyakorlat a rendszerváltozás előtti időkben bizonytalan volt az intézmény alkalmazásával kapcsolatban, és nem feltétlenül találta a jogalkalmazás az intézmény szerepét a polgári jog rendszerén belül. Ennek alátámasztására szolgál a Legfelsőbb Bíróság egyik eseti döntése is.³⁰ A hivatkozott ügy tényállása szerint a per felperesének a javára az általa gondozott személy halála esetére vagyoni juttatás ígérését tette, majd ezt követően tett egy alaki hibában szenvedő végrendeletet, amely egyúttal érvénytelen is volt. A hagyatéki juttatás reményében a felperes teljesítette az általa vállalt szolgáltatásokat, viszont a végrendelet alaki hibája miatt a számára ígért juttatás teljesítése megghiúsult, amelyből őt önhibáján kívül károsodás érte. Ezt követően a felperes az örökhagyó örökösei ellen jogosan lépett fel a régi Ptk 6. §-ának alapján a bíróság megítélése alapján. Véleményem szerint a hivatkozott ügyben képviselt felfogás megkérdőjelezhető és vita tárgyát képezheti, hiszen itt a károsult személy nyújtott szolgáltatásokat a kárt előidéző személy részére, amelyek érvényes jogcím létének hiányában a megfelelő jogintézmény – a jogalap nélküli gazdagodás - alapján egyébként is visszakövetelhető lett volna.

Teljes mértékben követendő álláspontom szerint az a bírói gyakorlat, amely kizárja az üzleti kockázat áthárításának a lehetőségét.³¹ Irányadónak tartom továbbá azt is, hogy csupán a szerződéskötés elmaradása nem alapozza meg az utaló magatartás tényállásának az alkalmazását.³²

²⁷ Vékás Lajos (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2013. 980. o.

²⁸ BH 2002.12.

²⁹ Villám Krisztián: i.m. 93.o.

³⁰ BH 1987.353.

³¹ EBH 2003.936., BDT2010.2247., BDT 2005.1138., BH 1996.586.

³² BDT 2010.2247. , BDT 2005.1138.

Megfontolást érdemel a Szegedi Ítéltábla egyik korábbi³³ gondolatmenete. A bíróság határozata szerint a felperes a régi Ptk. 6. §-ára hivatkozva kérte a bízattási kár megtérítését az alperestől, aki állítása szerint szóban ígérte, hogy kizárólagos disztribútorként működhet Lengyelországban. Ennek következtében a felperes jelentős költségeket vállalt az alperesi termékek piaci bevezetésére. Az alperes azonban azt állította, hogy nem kötött kizárólagos forgalmazási megállapodást, és a felperes költségei a közöttük lévő szerződés szerint nem érvényesek. Az elsőfokú bíróság elutasította a keresetet, hangsúlyozva, hogy a régi Ptk. 6. §-ának alkalmazása korlátozott, mivel a felek között érvényes szerződéses jogviszony állt fenn, és a felperes nem tudta bizonyítani az alperes kizárólagos forgalmazásra tett ígérteit.

Amint az itt ismertetett esetből is kiderült, a régi Ptk. 6. §-a kivételes jelleget öltött, amelynek alkalmazására csak akkor kerülhetett – elméletileg – sor, ha a felek között az adott jogviszonyra polgári jogi szerződés nem jött létre, melyre már korábban a Legfelsőbb Bíróság több eseti döntésében is rámutatott és kimondta azt is, hogy a szerződéses kapcsolaton alapuló jogviszony esetén bízattási kár címén igényérvényesítésnek nincs helye.³⁴

III. Jogos vagy jogellenes magatartás?

A jog világának labirintusában gyakran felmerül a kérdés, hogy vajon hová is illeszthető be az utaló magatartás a jogos és jogellenes cselekedetek határmezsgyéjén? Ez a különös jogi entitás, amely szinte észrevétlenül húzódik meg e két pólus között, mintha egyfajta szürke zónát képezne a jogi normák szigorú szabályai között. Az utaló magatartás következtében szankcionált emberi magatartásnak vagy akár magatartások együttes hatásának különleges megítélése van a polgári jog „felelősségi” rendszerében. Egyes nézetek szerint az utaló magatartás a jogos és jogellenes magatartások között átmenetet képez. Egy magatartás, akár jogos, akár jogellenes, végső soron – meghatározott növekedés révén – mindenképpen értékelésre kerül.³⁵

Egyfajta elmosódást vélhetünk felfedezni a jogellenes károkozásból levezethető teljes kártérítés elve, valamint a jogszerű magatartás következményeiből eredő utaló magatartás törvényi kompenzációja között. Amíg az első reparációs funkciót képvisel, addig a második esetben csupán a méltányossági szempontok játszhatnak szerepet.³⁶

³³ Szegedi Ítéltábla Gf.30214/2009/3. számú határozata

³⁴ Bírósági Határozatok 1984/4/144., 1992/6/385., 1994/4/179. számú döntések

³⁵ Tóth Gergő József: A modern magyar polgári jog felelősségi rendszerének első lépései. MJSZ, 2022., 1. különszám 446-447.o.

³⁶ Pribula László: A bízattási kár, mint meghaladott jogintézmény? Jogtudományi Közlöny, 2014/4. 187.o.

Az utaló magatartás alkalmazásának célja alapvetően eltér a magánjog alapvető jellegzetességeitől. Általánosan ismert és elfogadott elv a károkozás tilalma, amely alapján a károkozó cselekmény következtében bekövetkező vagyoni és nem vagyoni károkat teljes mértékben meg kell téríteni. Felelősség hiányában pedig mindenkinek viselnie kell azt a kárt, amely saját magatartásából származott (*casus nocet domino*). Az utaló magatartás vonatkozásában a jogalkotó nem a károkozás általános tilalmából indult ki, mivel nem beszélhetünk jogellenes magatartásról. Csupán méltányossági szempontokon alapulhat az utaló magatartás alkalmazása és az alaptalan bizakodás következményei kerülnek értékelésre nagyon szigorú feltételek teljesülése esetén.³⁷

A Legfelsőbb Bíróság is azt hangsúlyozta korábban egyik eseti döntésében, hogy biztatási kár esetén nem beszélhetünk jogellenes magatartásról és csak akkor kerülhet sor az utaló magatartás alkalmazására, ha a felek között nem jött létre szerződés, illetve nem történt jogellenes magatartás. Ha jogellenes magatartásra kerül sor, akkor már a deliktualis kártérítési felelősség szabályai lépnek életbe.³⁸

A jogalkotó hű maradt néhány korábban megfogalmazott elvhez, melyet már a régi Ptk. miniszteri indokolásában megfogalmaztak. Ezek szerint az emberi magatartásoknak az olyan megjelenési formáiért is felelősséggel tartozhatunk bizonyos esetekben, amelyek nem eredményeznek szerződéses kapcsolatot, valamint jogellenes magatartást sem.³⁹

IV. Utaló magatartás szubszidiaritása, valamint elhatárolása más szerződéses jogviszonyoktól:

Az utaló magatartás jogintézményét egy rejtett ajtóhoz lehetne hasonlítani, amely csak akkor nyílik meg, ha a szokványos jogi eszközök kimerültek, és nincs más kapaszkodó a felek között fennálló kötelmi viszonyokban. A szubszidiaritás elve alapján ezt az intézményt csak akkor lehet alkalmazni, ha a felek között nincs más, a jog által elismert kötelelem, amely alapján rendezni lehetne a kár kérdését.

A Ptk. 6:587. §-ában található szabály igazából nem egy önálló kárfelelősségi alakzat, hanem csupán egy méltányossági kártelepítési szabály. A méltányossági jellegéből adódik az is, hogy kisegítő jelleggel bír. Amennyiben van olyan polgári jogi szabály, amely alapján a kártérítési,

³⁷ Pribula László: i.m. 188.

³⁸ BH 2005.12.

³⁹ 1959. évi IV. törvény Miniszteri Indokolása

kártalanítási vagy megtérítési kötelezettség fennáll, akkor ennek a méltányossági szabálynak az alkalmazása már szükségtelen.⁴⁰

Amennyiben az utaló magatartás a felek között már szerződéses kötelezettséget eredményez és valamelyik felet a szerződés szerű teljesítés hiánya miatt ér károsodás, akkor már a szerződésszegés szabályai irányadóak.⁴¹

Több mint 30 éve jelen van a gyakorlatban azon elv, mely szerint a „szerződéses kapcsolaton alapuló jogviszony esetében biztatási kár címén való igényérvényesítésnek általában nincs helye.”⁴²

A korábbi bírói gyakorlat az utaló magatartást egyértelműen egy szubszidiárius intézményként fogta fel. Ezzel szemben az figyelhető meg az új Ptk. gyakorlatában, hogy szükségtelen kiemelni a szubszidiárius jellegét, mivel az utaló magatartás egy külön kötelemkeletkeztető tényállásnak minősül. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy szerződéstől, károkozástól, jogalap nélküli gazdagodástól elkülönülő kötelemről van szó.⁴³

Érdemes szemügyre venni a Legfelsőbb Bíróság egyik határozatát⁴⁴, amely egyértelműen erősíti a kivételes jellegét az utaló magatartás jogintézményének. A hivatkozott határozat kimondja, hogy az utaló magatartás nem egy kontraktuális felelősségi tényállás, hanem csupán szubszidiárius jelleggel bír, amely alkalmazására csakis akkor kerülhet sor, amennyiben a felek között az adott jogviszonyra polgári jogi szerződés nem jött létre.⁴⁵ Fontos azonban, hogy kötelelem hiányában is csak kivételes jelleggel, továbbá szigorú törvényi feltételek fennállta esetén jöhet szóba egyáltalán a biztatás miatti „kártalanítás”.⁴⁶

A kivételesség mellett szól a Legfelsőbb Bíróság azon megállapítása, hogy nem volt helyes az elsőfokú bíróság döntése akkor, amikor egy érvénytelen szerződés esetén az utaló magatartás alapján ítélte meg a felperes igényét. Jelen esetben nem ezen jogintézmény irányadó, hanem az érvénytelenséghez kapcsolt jogkövetkezményeket kell alkalmazni és annak tükrében, hogy a felek között már egy meglevő jogviszony állt fenn – érvénytelensége ellenére is – nem alkalmazható az utaló magatartás.⁴⁷

⁴⁰ Vigh Edina: i.m. 254-255.o.

⁴¹ Vigh Edina: i.m. 254-255.o.

⁴² BH 1992.6.385

⁴³ Pribula László: i.m. 188-189.o.

⁴⁴ EBD.P.12/2013.

⁴⁵ Ezt a nézetet erősíti a BH1994. 179. számú eseti döntés is.

⁴⁶ A Legfelsőbb Bíróság EBD.P.12/2013. számú határozata.

⁴⁷ BH 1994.24.

Az intézmény speciális jellegét erősíti a bírói gyakorlatban megfigyelhető két egymást kiegészítő szempont. Egyrészt a bírónak a mérlegelésére van az bízva, hogy a kárnak részben vagy egészben való megtérítésére kötelezi-e a károkozó személyt. Másrészt pedig maga a Ptk. az utaló magatartás alkalmazását korlátozza azzal, hogy a norma alkalmazása csakis akkor lehetséges, amennyiben minden tényálláselem megvalósul. Azonban akkor sem köteles a bíróság az utaló magatartást alkalmazni, ha minden tényállási elem megvalósul, mivel jogalkalmazó kezében ott van továbbra is a lehetőség, hogy nem állapítja meg az utaló magatartást.⁴⁸

Összegezve tehát, hogy a bízattási kár meghatározására csak kivételes esetekben van lehetőség és kizárólag csakis akkor alkalmazható, amikor a kár nem szerződésen alapul, továbbá a szerződésen kívüli kártérítés sem hárítható át másra.⁴⁹ Lényeges továbbá az is, hogy nem szolgálhat alapul a szerződésszegéssel okozott kártérítéseknek vagy az érvénytelen szerződéseknek a jogkövetkezményei rendezésére sem ezen jogintézmény.⁵⁰

IV.1. Az utaló magatartás elhatárolása a felelősségi tényállásoktól

A hatályos Polgári Törvénykönyv kodifikációja során a jogalkotó észlelte, hogy az utaló magatartás joggyakorlata egyre inkább letért a helyes útról. Az a jogi eszköz, amely eredetileg arra szolgált, hogy méltányosságot teremtsen ott, ahol a szokásos jogi szabályok kudarcot vallanak, mára egy zavaros és határozatlan intézménnyé vált. A korábbi bírói ítéletek alapos vizsgálata során az a kép rajzolódott ki bennem, hogy a gyakorlat gyakran felcserélte az utaló magatartás valódi lényegét és a felelősség megállapításának tényállásait egy kalap alá vették ezzel a jogintézménnyel, még akkor is, amikor az utaló magatartás egyáltalán nem volt alkalmazható.

Ezt erősíti a Ptk. normaszövegéhez készült javaslat is, melyből az olvasható ki, hogy a bírói gyakorlat helytelenül határozza meg az utaló magatartásnak a természetét. Amennyiben szemügyre vesszük a korábbi bírói gyakorlatot, akkor azt mondhatjuk el, hogy nyugtalanító következtetéseket vonhatunk le, hiszen gyakran került sor arra, hogy nyilvánvalóan deliktuális kártérítési felelősségi tényállásokat is ezen jogintézmény alapján ítélték meg annak ellenére, hogy jelen intézmény egyáltalán nem egy felelősségi tényállás. Már közel 20 éve is érezte a gyakorlat ezen problematikát és megfogalmazásra került, hogy ha az utaló magatartást tanúsító

⁴⁸ Villám Krisztián: i.m. 99.o.

⁴⁹ Kúria Pfv.21.709/2016/9.

⁵⁰ Pesti Központi Kerületi Bíróság P.91.230/2014/4.

fél az felismeri a károsodás lehetőségét és azt kívánja, illetve abba belenyugszik, akkor ez szándékos károkozásnak minősül, amikor is a deliktuális szabályok alkalmazásának van helye.⁵¹

Mint tudni illik, a polgári jogi felelősségnek a legfőbb funkciója a személyi és vagyoni viszonyok megsértésének a megelőzése – azaz a prevenció -, valamint a megsértett egyensúlynak (jogrendnek) a reparálása (helyreállítása). Ha felelősségről beszélünk, akkor az nem más, mint helytállás valamely kötelezettségért, illetőleg a kötelezettség megszegéséért.⁵²

A polgári jogi felelősségnek az egyik fő ismertető jegye az, hogy jogellenes magatartásokra reagál. Jogellenesség alatt azt értjük, hogy az adott magatartás nem áll összhangban a tárgyi joggal és azt sérti.⁵³

Az utaló magatartás esetén nem beszélhetünk jogellenességről, melyet erősít Lábady Tamás is, hiszen véleménye szerint az utaló magatartásnak éppen ebben rejlik a meghatározó ismérve. Olyan jogszerű magatartásokra kell gondolnunk az utaló magatartás címszó alatt, amelyek „gyakorlásuk közben olyan rendellenes tulajdonságra tesznek szert, amely ugyan nem éri el a jogellenességet, de mégis magánjogi szankcióban részesül.”⁵⁴

Az intézmény jellegzetessége, hogy a norma alkalmazásának a célja az merőben eltérő módon funkcionál a magánjog alapvető jellegzetességeitől. Általános elv a polgári jogban a károkozás tilalma. A károkozó magatartás eredményeként bekövetkező vagyoni és nem vagyoni károkat teljes mértékben meg kell téríteni, habár felelősség hiányában mindenkinek viselnie kell a saját magatartásából keletkező kárát (*casus nocet domino*). Az utaló magatartás szabályozása mögött a jogalkotói szándék nem a károkozás általános tilalmából vezethető le, mivel nincs jogellenes magatartás, hanem sokkal inkább méltányossági szempontok kerülnek előtérbe, mivel az alaptalan bizakodás következményei kerülnek értékelésre, de csakis szigorú feltételek teljesülése esetén.⁵⁵

Az utaló magatartás kiemelésre kerül a polgári jogi felelősségre vonás terepéről az okozati összefüggés hiánya végett is. Kardinális szempont ennek vizsgálatánál az, hogy magát a káreseményt a károsult maga váltja-e ki. Villányi László már kiemelte azt is, hogy az utaló magatartás különlegessége, valamint sajátossága az okozati összefüggésben található meg,

⁵¹ BH 2005.1.12

⁵² Lábady Tamás: A magánjog általános tana. Szent István Társulat, Budapest, 2016. 205.o.

⁵³ Villám Krisztián: i.m. 95.-96.o.

⁵⁴ Lábady Tamás: i.m. 223.o.

⁵⁵ Pribula László: i.m. 187.o.

hiszen az oksági láncot megszakítja a károsultnak a saját elhatározása, mivel a károsult az a saját szabad belátása alapján cselekszik – de ugyebár egyfajta hamis képzetnek a hatására – és ezt követően következik be a káresemény.⁵⁶

Tanulságos és álláspontom szerint követendő a Legfelsőbb Bíróság azon határozata, melyben⁵⁷ a bíróság azt hangsúlyozta, hogy az utaló magatartásnak a leggyakoribb esetköre az, amikor a felek a szerződéskötés szándékával kerülnek egymással kapcsolatba. Ezeket a magatartásokat, melyeket a szerződéskötés előtt tanúsítanak a felek, aszerint kell megítélni, hogy a szerződés maga létrejött, vagy sem. Amennyiben egy szerződés létrejön és érvénytelen, akkor az érvénytelenség jogkövetkezményeit kell alkalmazni, viszont amennyiben létre sem jött, akkor ahhoz a szerződés szerinti jogkövetkezmények sem fűződnek. Utaló magatartás alkalmazására csak az utóbbi esetben kerülhet sor (helyesen). Amennyiben valakinek a látszatoktól magatartása jogellenes, akkor a deliktualis kárfelelősségi szabályokat kell alkalmazni, amely az együttműködési kötelezettség megsértéséből vezethető le, amit már a régi Ptk. 205. § (3) bekezdése is előírt. A hivatkozott rendelkezésből általános jelleggel vezethető le az is, hogy a felek a szerződés megkötésénél együttműködni kötelesek és figyelemmel kell lenniük egymás jogos érdekeire. Jelen ügyben a Legfelsőbb Bíróság arra a megállapításra jutott, hogy a felperes jogellenes magatartást tanúsított akkor, amikor nem tett meg minden olyan intézkedést, amely szükséges volt a szerződés előkészítése körében.

Az itt leírtak alapján az a konklúzió vonható le, hogy az utaló magatartás valójában nem egy felelősségi tényállás, mivel a károkozó oldaláról nem figyelhető meg olyan jogellenes magatartás, ami megalapozná a felelősségét. Továbbá a károsult fél az a saját elhatározása alapján károsodik, mivel nem beszélhetünk közvetlen okozati összefüggésről a károkozás és az ezt megalapozó magatartás között.

IV.2. Az utaló magatartásra alapozott igény kártérítés vagy kártalanítás?

A jog világában a határok gyakran homályosak, a jogi kategóriák közötti átmenetek pedig elgondolkodtató kérdéseket vetnek fel. Különösen éles megvilágításba kerül ez a jelenség, akkor amikor azt firtatjuk, hogy vajon a károsult kártérítésre, vagy inkább kártalanításra tarthat-e igényt, vagy egyikre sem. A kártérítéshez ugyanis elengedhetetlen a jogellenesség megállapítása, de mi történik akkor, ha ez az alapvető elem hiányzik?

⁵⁶ Fűrst László: i. m. 99.o.

⁵⁷ Pfv.I.20.754/2011/3.

Jelen kérdés tárgyalása során egyes bírói döntések annak tulajdonítanak kiemelkedő jelentőséget, hogy az utaló magatartás esetén hiányzik a jogellenesség, így nem beszélhetünk kártérítésről, csakis kártalanításról, ezért mindenképp vizsgálat tárgyát képezi annak rövid áttekintése, hogy valóban kártalanításról beszélhetünk-e.⁵⁸

Mint közismert, a kártalanítás az egy jogszerű károkozásnak a következménye olyan esetekben, ha ezt a jogszabály kifejezetten így rendeli el. A Ptk. kommentár-irodalma hangsúlyozza azt is, hogy nem alapozza meg önmagában a károkozás jogszerűsége a kártalanítási kötelezettséget, mivel jogellenesség hiánya mellett egy másik komponense a kártalanításnak az, hogy a jogszabály kifejezetten így rendelkezzen.⁵⁹

Az utaló magatartással kapcsolatban nem találunk olyan jogszabályhelyet, ami alapján kártalanítási igényre adna alapot, továbbá a Ptk. 6:587. §-a alapján keletkező polgári jogi igény megtérítésének módjára és mértékére nem a kártérítés szabályai azok, amelyek irányadóak. A hivatkozott paragrafus alapján a bíróság kezében van a döntés abban a tekintetben, hogy a kár egy részét vagy egészét áthárítja-e a károkozó személyre, amelyhez széleskörű mérlegelés szükséges.

Jelen kérdésben teljes mértékben osztom Wellmann György nézeteit, és azonosulni tudok gondolataival, mely szerint az utaló magatartás az egy mérlegelésen alapuló egyfajta kártelepítési szabály.⁶⁰

V. Az utaló magatartás törvényi tényállási elemei a bírói jogalkalmazás tükrében

Az utaló magatartás immár nem a Bevezető Rendelkezések között kapott helyet, hanem a kötelemfakasztó jogi tények között, mintegy az utolsó bástyaként, amelyre csak kivételes esetekben hivatkozhatnak a felek. Ez a finom elmozdulás nem pusztán technikai változtatás, hanem a jogalkotó szándékos és tudatos döntése, amely kifejezi azt a törekvést, hogy a jogintézmény szubszidiárius. A miniszteri indokolás értelmében a szabály pontos kimunkálása és egyfajta keretek közé szorítása a gyakorlatra vár. Ennek a folyamatnak az egyetlen korlátja

⁵⁸ Villám Krisztián: i.m. 98.o.

⁵⁹ Orosz Árpád: „6:564. §” In Osztovits András: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. Opten, Budapest, 2014. 323.o.

⁶⁰ Wellmann György (szerk.): Polgári jog – Kötelmi jog – Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész. HVG-ORAC, Budapest, 2013. 553.o.

az, hogy a kár megtérítésére csakis akkor kötelezheti a bíróság a károkozót, hogy ha a normában meghatározott – a dolgozatban hamarosan kifejtésre kerülő – konjunktív feltételek beállnak.

A változások tükrében világosan látható, hogy az utaló magatartás már nem egy „gumiszabály”, hanem szigorú korlátok közé szorított eszköz, amelyet a bíróságok csak jól megindokolt esetekben alkalmazhatnak. Az alkalmazási területe egyértelműen szűkült, mivel a törvény határozottan rögzíti, mely esetekben lehet hivatkozni az utaló magatartásra. Ez annak is köszönhető többnyire, hogy amennyiben a (potenciális) szerződő felek megszegik a törvény által rájuk háruló együttműködési és tájékoztatási kötelezettséget, akkor az ebből eredő kártérítési igényeket a törvény evidens módon a kontraktuális vagy a deliktuális kártérítési felelősség körébe vonja attól függően, hogy létrejött-e a szerződés.

V.1. Az utaló magatartás fogalmi ismérvei

Többször említésre került már, hogy a régi, valamint a hatályos Ptk. normaszövege teljesen azonosan rendelkezik. Ennek értelmében a bíróság a kárnak egészben vagy részben való megtérítésére kötelezheti azt, akinek szándékos magatartása más jóhiszemű személyt alapos okkal olyan magatartásra indított, amelyből őt önhibáján kívül károsodás érte. Petrik Ferenc szavaival élve „e szabályváltoztatlansága azonban csak látszólagos, hiszen e szabály a bevezető rendelkezések közül a kötelmi jog különös részébe került át, ami a szöveg rendszertani értelmezéséből adódóan már önmagában is szűkíti azalkalmazási körét.”⁶¹

Az utaló magatartás intézményének az alkalmazásához fenn kell állnia az alábbi konjunktív feltételeknek:

- a) a kárt előidéző magatartás szándékossága,
- b) a kárt előidéző magatartás következtében a károsodott személy meghatározott konkrét magatartása,
- c) a károsodott személy jóhiszeműsége,
- d) a károsodás tényleges bekövetkezése,
- e) okozati összefüggés a károsodást előidéző személy magatartása és a károsodott személy konkrét tevékenysége, valamint a károsodott személy meghatározott konkrét tevékenysége és a kár bekövetkezése között,

⁶¹ Wellmann György (szerk.): Polgári jog. Kötelmi jog Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész. Az új Ptk.magyarázata VI/VI. HVG-Orac Bp. 2013. 552.

- f) a károsodás bekövetkezésének alapos oka,
- g) az önhiba hiánya a károsodott személy részéről.

Az itt felsorolt összesen hét konjunktív feltétel a magyar polgári jogban egyedülállónak tekinthető, hiszen egyetlen olyan jogintézménnyel sem találkozhatunk, ahol ennyi feltétel együttes fennállta váltja ki a célzott joghatást. Lényeges, hogy az itt felsorolt valamennyi feltételt a kárigényt támasztó félnek kell bizonyítania. Amennyiben akár egyetlen feltétel bizonyítása is sikertelenné válik a per során, az már a kárigény elutasítását eredményezi. Egyes feltételek - a kár bekövetkezése, konkrét tevékenység, okozati összefüggés - levezethetők az egyéb anyagi jogszabályokból, valamint értelmezhetőek. Mások viszont – mint a jóhiszeműség, szándékosság - a polgári jogban csak ritkán, kivételes jelleggel fordulnak elő. A feltételek között szerepelnek olyan elemek⁶², amelyek alapvetően idegenek a civil anyagi jog területéről. A speciális elemekből létrejött intézmény már a szabályozás jellegéből is mutatja a jogintézmény különlegességét.⁶³

V.1.1. A kárt előidéző magatartás szándékossága:

Az utaló magatartás szabályainak az alkalmazására kizárólag szándékos magatartások esetén kerülhet sor. Ki kell emelnünk jelen pont tárgyalásakor, hogy a polgári jogi felelősség zsinórmértéke nem a vétkesség, hanem a felróhatóság, ebből következően a polgári anyagi jogi szabályok csak elvétve és kivételes esetben alkalmazzák a szándékosság/gondatlanság mércéjét. Nem jelent a jogalkalmazónak problémát az, hogy mit jelent a szándékosság, mivel a büntetőjogi törvényben meghatározott definíció alkalmazható a magánjogban is, mely szerint valaki a cselekményének a következményeit kívánja, vagy abba belenyugszik.⁶⁴

Ugyan az utaló magatartásnak az egyik törvényi feltétele a szándékosság, azonban azt mondhatjuk, hogy a szándékosság alapvetően idegen a polgári jogi ügyletektől, ezért a jogalkalmazás sem a büntetőjogi fogalmi körben, hanem sokkal inkább a felróhatóság alapján vizsgálja, amivel az intézmény a deliktuális felelősség irányába mozdul el.⁶⁵

⁶² az alapos ok, valamint az önhiba hiánya

⁶³ Pribula László: i.m. 187.o.

⁶⁴ Pribula László: i.m. 188-189.o.

⁶⁵ Pribula László: i.m. 188-189.o.

A biztatási kár megtérítése iránti keresetnek létfontosságú eleme, hogy a károsult megjelölje azt a szándékos magatartást, ami őt, mint jóhiszemű személyt alapos okkal önhibáján kívüli károsodást előidéző magatartásra indította.⁶⁶

Kérdésként merülhet fel bennünk, hogy a kárt előidéző személynek a szándékossága az mire is kell kiterjedjen. Vajon elég csupán a saját magatartására vagy szükséges az is, hogy ezen felül a szándékossága kiterjedjen arra is, hogy ebből a magatartásából a másik felet milyen magatartásra indította. Gondolnia kell adott esetben arra is, hogy a másik félnek kára származik ebből a magatartásból?⁶⁷

A bírói gyakorlat egyértelműen válaszol ezekre a kérdésekre, amely szerint szükséges és elégséges feltétel, hogyha a kárt előidéző személy magatartása volt szándékos. Nem kell kiterjednie a szándéknak arra, hogy ez a másik felet pontosan milyen magatartásra fogja indítani, továbbá lényegtelen, hogy a kárt kiváltó személy az eredményt kívánta-e korábban vagy abba belenyugodott. Mindezek összhangban vannak az utaló magatartás intézményének a méltányossági alapjaival, mivel a jogalkotó lehetőséget biztosít olyan esetekre, amikor az előre nem látható következmények az alaptalan bizakodás végett következnek be.⁶⁸

A jogalkalmazás már többször kimondta és megerősítette,⁶⁹ hogy a magatartásnak nem kell jogellenesnek lennie, és az utaló magatartás esszenciája, hogy a károsodás a másokba vetett bizalom folytán, mások biztatására következik be.⁷⁰

A felismerhetően tréfából vagy gondatlanul tanúsított magatartás egyértelműen nem szolgálhat alapul utaló magatartás megállapítására. Nem beszélhetünk az utaló magatartás intézményéről akkor, amikor valaki az ingatlan eladása után kint felejtí az „Eladó!” táblát, majd ezt követően egy vevőjelölt indokolatlan költekezésekbe kezd.⁷¹

Vita tárgyát képezi az utaló magatartásnak ezen első fogalmi eleme, hiszen különböző jogeseteknek az elemzéséből arra juthatunk, hogy a bírói gyakorlat a szándékosságot egyre inkább a felróhatósággal azonosítja. Ezt támasztja alá az is, hogy nem vizsgálja részletesen a félnek a tudatállapotát, hanem sokkal inkább a magatartásnak az általában elvárható

⁶⁶ Vigh Edina: i.m. 248-249.o.

⁶⁷ Pribula László: i.m. 188-189.o.

⁶⁸ Pribula László: i.m. 188-189.o.

⁶⁹ BH 2005.12., BDT 2001.415.

⁷⁰ BDT 2001.348.

⁷¹ Gellért György: A Polgári Törvénykönyv Magyarázata 1. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2004., 58. o.

követelményeit elemzi és a legtöbb esetben adottnak veszi az említett törvényi feltételnek a fennállását.

Ezt az okfejtést támasztja alá a Pécsi Ítéltábla egyik jogerős ítélete is, amikor is a biztatási kárnak a törvényi feltételeit vizsgálta. Jelen ügyben a felek között adásvételi és bérleti szerződések tárgyában voltak folyamatban tárgyalások. A potenciális vevő még ingatlanforgalmi szakvéleményt is készíttetett, ami tartalmazta az ingatlannak a hatályos ingatlan-nyilvántartási állapotát. Mielőtt a szerződés létrejött volna közöttük, a vételár 15%-át már át is utalta a vevőjelölt fél, majd a szerződéskötés végül azért maradt el, mert a társasháztulajdon ingatlan-nyilvántartási bejegyzésének hiányában problémássá vált a banki hitel igénybevétele, amely a vételár kifizetéséhez lett volna szükséges. Az itt említett ítélet a szándékosság fennálltának kritériumát vizsgálta. A bíróság álláspontja szerint a bírói gyakorlat egységes abban, hogy az utaló magatartás alkalmazására a szerződés megkötésének elmaradásakor is van lehetőség, de csakis abban az esetben, hogy ha a kárt szenvedő fél az kellő megalapozottsággal számíthatott a szerződésnek a megkötésére. Jelen ügyben a felek között komoly és előrehaladott tárgyalások folytak mindkét szerződés vonatkozásában, valamint a potenciális vevő a szerződéskötési szándékát egy nagyobb összeg átutalásával is megerősítette. A bíróság véleménye szerint, amennyiben úgy nyilvánította ki magabiztosan a szerződéskötési szándékát, hogy ezeknek az információknak nem volt a tudatában, akkor az kizárólag a saját gondatlan eljárásnak a következménye. Mindent összevetve a másik fél indokoltan és megalapozottan bízott a szerződések létrejöttében.⁷²

A Pécsi Ítéltábla eseténél maradva arra a megállapításra juthatunk, hogy a bíróság a szándékosságnak a fogalmi elemét gyakorlatilag a felróhatósággal azonosította. Amikor abban foglalt állást, hogy a másik felet mi indíthatta az alaptalan bizakodásra, akkor nem a vevő tudatállapotát vette figyelembe, hanem azt, hogy mire lehet következtetni polgári jogviszonyokban a magatartásának, nyilatkozatának a jellemzőiből. A bíróság azt vizsgálta, hogy a szerződés megkötése előtt zajló tárgyalások során úgy járt-e el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható lenne. Evidens az is, hogy a polgári jogi jogviszonyokban a felek a másik féltől elvárható magatartás alapján és nem a szubjektív belső meggyőződésük szerint hozzák meg a döntéseiket.⁷³

⁷² Pécsi Ítéltábla Pf.20354/2011/4. számú határozata

⁷³ Pribula László: i.m. 188-189.o.

Lényegében az mondható el, hogy a magatartásnak szándékosnak kell lennie, és ez a magatartás egyfajta képzet felébresztésére kell, hogy irányuljon.⁷⁴ A Kúria kifejtette egy precedensképes határozatában azt is továbbá, hogy ilyen esetben a károsodást a károsodott fél saját elhatározása váltja ki, viszont döntő jelentőséggel bír a másik félnek az a szándékos magatartása, ami önmagában nem bír károkozó célzattal, azonban tényleges erre indít.⁷⁵

Ide sorolandó azon esetkör⁷⁶ is, amikor valaki azt a látszatot kelti, hogy a másik féllel szerződést kíván kötni, majd ezek után a szerződés megkötésére mégsem kerül sor. Ezekben az esetekben a magatartás kifejtőjének azon kockázatnak az ismeretében kell cselekednie, hogy a saját alaptalan biztató cselekvésének a hatására a másik fél önmagának károkozó magatartást fejthet ki.⁷⁷

A Kúria egy korábbi precedensképes határozatában kifejtette, hogy a felperes követelése akkor bizonyult volna alaposnak, hogy ha bizonyítja azt, hogy az alperesek szándékos és határozott nyilatkozatainak a hatására kellő megalapozottsággal és így alapos okból számíthatott a szerződésnek a megkötésére.⁷⁸

A Gyulai Törvényszék is hasonló álláspontot képviselt, amikor kimondta⁷⁹ egy építési vállalkozási szerződés létre nem jöttével kapcsolatban érvényesítendő biztatósi kárigény kapcsán, hogy az utaló magatartás megállapítására csakis akkor kerülhet sor, ha az alperes szándékosan hozza a felperest olyan helyzetbe, hogy az más partnerekkel megszakítsa a tárgyalásokat és ténylegesen szerződéskötési szándék nélkül nyújt be árajánlatot. Az itt felsorolt feltételek jelen ügyben nem kerültek megállapításra, mivel a rendelkezésre álló információk alapján az alperes részéről komoly ügyletkötési szándék volt megállapítható és a köztük levő levélváltások, valamint egyeztetetések azok mind a szerződés megkötésének a reményében történtek és semmifajta bizonyítékot nem talált a bíróság azzal kapcsolatban, hogy az alperes részéről ez egy színjáték lett volna a felperes megkárosításának a célzatával.

Minden olyan esetben, amikor az utaló magatartást tanúsító fél magatartása már kiterjed a másik félnek a megkárosítására, akkor már a kártérítési felelősség szabályai lépnek életbe. Tehát, ha valaki szándékos magatartásával biztatja a másik felet a szerződés megkötésére, akkor a

⁷⁴ Osztovits András: i.m. 382.o.

⁷⁵ Kúria Mfv.10723/2012/4. számú precedensképes határozata

⁷⁶ Fővárosi Ítéltábla Gf.40302/2016/8. számú határozata

⁷⁷ Vigh Edina: i.m. 248-249.o.

⁷⁸ Kúria Pfv.21056/2014/8. számú precedensképes határozata

⁷⁹ Gyulai Törvényszék G.40066/2011/17. számú határozata

„bíztható” fél tudati állapotának már nem kell kiterjednie arra, hogy evégett a másik fél milyen magatartást fog tanúsítani az ő jogviszonyukon kívül.⁸⁰

V.1.2. A kárt előidéző magatartás következtében a károsodott személy meghatározott konkrét magatartása:

Amikor arról beszélünk, hogy a károsodott személy konkrét, meghatározott magatartása, akkor meg kell említeni, hogy ez a magatartás konkrét tevékenységgel és nem tevéssel egyaránt megvalósulhat. Minden olyan eset ide tartozik, amikor a károsodott személy a másik félnek a biztatása alapján végzett olyan tevékenységet, vagy tartózkodott olyan magatartástól, aminek az eredménye károsodáshoz vezetett, mint ezt már a Legfelsőbb Bíróság korábban kimondta.⁸¹ Nem elég csupán az utaló magatartás tanúsítása a felelősség megállapításához, hanem szükséges elem az is, hogy maga a károsodott magatartása váltsa ki ezt a hatást.⁸² Az a szándékos magatartás, ami előidézi a kárt, az jogszerű, tehát az nem keletkeztet kártérítési felelősséget, éppen ezért a jogalkotó az általa előidézett károsulti magatartásnak a következményeit kívánja kompenzálni méltányossági alapon.⁸³

Az itt említett sajátosságokra hívta fel a figyelmet Fézer Tamás is, amikor úgy fogalmazott, hogy „a biztatási kár esetében a károsult okozza saját kárát, saját - ebből következően nem jogellenes - magatartásával.”⁸⁴

Az mondható tehát el, hogyha valaki a szerződéskötésben alaptalanul bízva bontotta fel korábbi szerződéses kapcsolatát, akkor ilyen alapon nem a szerződéskötés elmaradásából, hanem az emiatt megtörtént károsulti magatartásból eredő kárai megtérítésének a követelésére válik jogosulttá, ami jelen esetben egy korábbi szerződés felbontása.⁸⁵

Amint arra Pribula László rámutatott,⁸⁶ a bírói gyakorlatban jelentős nehézségeket okoz annak a meghatározása, hogy ennek a két magatartásnak az összefüggése mennyiben kerüljön értékelésre. Általánosságban az mondható el, hogy a jogalanyok csak ritkán határozzák meg

⁸⁰ Vigh Edina: i.m. 248-249.o.

⁸¹ Legfelsőbb Bíróság Gfv.30055/2010/10. számú határozata

⁸² Pribula László: i.m. 188-189.o.

⁸³ Pribula László: i.m. 188-189.o.

⁸⁴ Csécsy Andrea-Fézer Tamás-Havasi Péter-Tóth Endre Tamás-Varga Nelli: A kártérítési jog magyarázata. Complex Kiadó Kft. Budapest 2010. I. fejezet 7. cím 42.

⁸⁵ Pribula László: i.m. 188-189.o.

⁸⁶ Pribula László: i.m. 188-189.o.

cselekvéseiket önszántukból. Helytállóbb inkább azt kijelenteni, hogy cselekvésükben közrehatnak más személyek kifejezett vagy nem kifejezett magatartásai.

Az itt leírtak alapján látszik, hogy a jogalkalmazó szerv oldalán egy kiemelt felelősség jelentkezik azzal kapcsolatban, hogy az utaló magatartás megállapításához szükséges szempontokat meghatározza.⁸⁷

Jelen kritérium elemzése során érdemes kitekintenünk a Legfelsőbb Bíróság GK 14. számú kollégiumi állásfoglalására is, amihez azt is hozzá kell tenni, hogy már nagyobb részében meghaladottnak tekinthető.⁸⁸ Az állásfoglalás kimondja, hogy: „A vállalat a tevékenységének kockázatát maga viseli még akkor is, ha károsodásra vezető magatartásra más vállalat közlései indították. Ha azonban a közlés annyira határozott, hogy a vállalat kellő megalapozottsággal számolhatott a szerződés létrejöttével, különösen ha emiatt más irányú kötelezettség vállalásáról lemondott vagy nagyobb arányban indokoltan költekezett, a bíróság a Ptk. 6. §-a alapján akár egészben vagy részben megtérítésre kötelezheti azt a vállalatot, amelyik részéről a közlés történt.” A hivatkozott rész alapján látható egyfajta elkülönítés a kárt előidéző személy közlésének határozottsága szerint, ami a jogszabály szövegével ellentétben a célzatossághoz közelítő magatartást feltételez. Az állásfoglaláshoz tartozó indokolás ezt az elhatárolást az együttműködési kötelezettség terjedelméből kívánta levezetni. Mindezek tudatában azt mondhatjuk, hogy az érdekelt felek együttműködése megköveteli, hogy a szerződést érintő lényeges körülményekről egymást már a szerződéskötés előtt tájékoztassák. A tájékoztató közlés lényegében segítségnyújtás ahhoz, hogy a kötelezetti pozícióban levő fél a programját megfelelően tudja összeállítani. Szimplán közlés alapján való esetleges felkészülés azonban kockázatokat rejt magában, amely kockázat a kötelezetti pozícióban levő félre hárul, mivel a szóban való közlés nem jelent kötelezettséget a kötelezetti pozícióban levő féllel szemben sem, azt csak a saját érdekei szem előtt tartásával maga mérlegeli, hogy érdemes-e vállalnia az esetleges feleslegessé váló felkészülésének kockázatát. Amennyiben a kötelezetti pozícióban levő fél a hozzá érkezett tájékoztatás alapján úgy látja, hogy nagyobb anyagi ráfordítást igénylő felkészülésre lenne szükség, akkor lehetősége van ezt is a másik félnek a tudtára hozni, továbbá felvilágosítást kérni arról, hogy a közlésnek megfelelően mennyiben számíthat megrendelésre. Abban az esetben, ha a másik fél úgy nyilatkozik, vagy olyan magatartást tanúsít, amiből a kötelezetti pozícióban levő fél az előzetes közlésnek megfelelő megrendelésre következtethet,

⁸⁷ Pribula László: i.m. 190-191.o.

⁸⁸ Lásd: 1/2014. számú PJE határozat

akkor ez önmagában már kellő alapot szolgál arra, hogy a szükségletek kielégítése és a kötelezettségei teljesítésének érdekében megtegye a szükséges intézkedéseket.⁸⁹

Amennyiben vizsgálat tárgyává tesszük a múltat, akkor azt láthatjuk, hogy az utaló magatartással kapcsolatban felmerült magatartások tipikus esete lehet a házassági ígéret. Abban az esetben, amikor az egyik fél szándékos, célzott magatartásával a másik félben hitet ébreszt a házassági szándék valóságával kapcsolatban, majd később ettől visszalép, akkor ha a másik fél ezáltal kárt szenved, akkor kártalanításra tarthat igényt ezen jogellenesnek nem minősülő magatartás alapján.⁹⁰ Ebbe az esetkörbe tartozik, amikor a házasságkötésre végül nem kerül sor, de valamelyik házasulandó fél a házasságkötés reményében, az esküvő lebonyolítás céljából már termet bérelt, vagy esküvői ruhát vásárolt.⁹¹

Másik gyakori esetkör, amikor egy munkáltató jövőbeni foglalkoztatásra tesz ígéretet, aminek később nem tesz eleget. Ilyen esetben az, aki az új munkaviszony reményében megszünteti a jogviszonyát, az ebből eredő kárait biztatási kárként érvényesítheti. Az ilyen tárgyban előterjesztett biztatási kár megtérítésére irányuló polgári jogi igény az igényérvényesítő fél választása szerint munkaügyi perben előterjesztett igényekhez kapcsolódóan munkaügyi perben érvényesíthető, avagy külön perben is lehetősége van az előterjesztésre.⁹²

A Legfelsőbb Bíróság egy munkaügyi perben hozott határozatában megállapította a biztatási kárigény jogosságát. Az ítéletben található tényállás szerint a felperes ügyvédi tevékenységet folytatott, viszont a korábbi banki tapasztalatai végett szerepelt egy – az alpereshez köthető – adatbázisban, valamint személyes ismeretsséggel is rendelkezett az alperesnél. Ezen körülmények alapján az alperes vezérigazgatója megkereste a felperest, majd az ezt követő találkozójukon a felperes részére felajánlott egy vezetői munkakört. A felek között konszenzus jött létre a munkaviszony kezdő időpontjával kapcsolatban, a munkabérről, valamint arról is tárgyaltak, hogy a felperes megszünteti, illetve szünetelteti az ügyvédi tevékenységét. A felek ügyvédei között tárgyalások folytak a felperes felvétele érdekében. A felperes eleget tett az ígéretének és megszüntette az ügyvédi tevékenységét, majd ezt követően a munkaviszony kezdeteként megjelölt napon a vezérigazgató-helyettes tájékoztatta a felperest arról, hogy „a munkába állása aggályos” és az adott vezetői poszt be van töltve és más vezetői munkakör nincs jelenleg az alperesnél. Jelen ügyben korábban eljáró elsőfokú, majd azt helyesen helybenhagyó

⁸⁹ Pribula László: i.m. 190-191.o.

⁹⁰ Rádonyi Dénes: «Sponsiallonga? » - avagy az eljegyzés/jegyesség/lehetséges joghatásai a magyar jogban. In: Közjegyzők Közlönye 2011/6. szám, 32. o.

⁹¹ Vígh Edina: i.m. 247-248.o.

⁹² Kiss György (szerk.): Kommentár a munka törvénykönyvéhez. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2012. 429. o.

másodfokú bíróság a felperes bizonyított kárának megtérítésére kötelezte az alperest. Az ügy végül felülvizsgálati eljárás formájában a Legfelsőbb Bíróság elé került, mely indokolása szerint az elsőfokú bíróság megalapozottan állapította meg a régi Ptk. 6. §-ában meghatározott szándékos magatartást, és a felperes jóhiszeműségét, mivel az adott helyzetben a felperes részéről alapos okkal történtek azonnali intézkedések annak érdekében, hogy az ügyvédi praxisa minél előbb felszámolásra kerüljön. Az alperesnek nyilvánvalóan tudnia kellett arról is, hogy a felperes az ajánlattétel idejekor ügyvédként tevékenykedett, amely mellett munkaviszonyt sem létesíthet. A munkaügyi bíróság helyesen következtetett a felperes önhibájának a hiányára is, mivel az alperes részéről történt a megkeresés, amihez egy rövid határidejű és konkrét ajánlat társult, ami egy vezetői munkakör létesítésére irányult. Ezt az ajánlatot a felperes elfogadta, továbbá a felek között folyamatos tárgyalások folytak annak érdekében, hogy a munkakör átvétel zökkenőmentesen történjék és bizalmas iratok is átadásra kerültek az alperes részéről.⁹³

Kiemelést érdemel, hogy az utaló magatartás eseteit nem lehetséges felsorolni, azonban a gyakorlatban és a való világban számos érdekes dologgal találkozhatunk, amelyek ezen állításomat alátámasztják. Megvalósulhat például az eddig leírtakon túl az utaló magatartás akkor is, amikor egy leendő utas egy egyedi megrendeléssel keres meg egy utazási irodát, amely időt, pénzt, energiát fordít az ajánlatkérés kidolgozására, majd az utas minden előjel nélkül váratlanul visszalép. Szintén az utaló magatartás eseteit bővíti az is, amikor egy leendő vendég lefoglal egy szállást, majd lemondás nélkül fenntartja a foglalását. Ilyen esetekben a szálloda nem tudja értékesíteni a lefoglalt szobát és ezáltal jövedelemforrástól esik el.⁹⁴

V.1.3. A károsodott személy jóhiszeműsége:

Az utaló magatartás megállapításának jogszabály által megkövetelt következő feltétele a károsult oldalán megállapítható jóhiszeműség. A jóhiszeműség egy speciális tudati állapot, mely akkor áll fenn a jogirodalom szerint, ha valaki nem tud, vagy kellő gondosság mellett sem kellene tudnia a látszattal ellentétes valóságról.⁹⁵ Utaló magatartás esetén a jóhiszeműség ahhoz a tudatállapothoz kapcsolódik, hogy a károsodott személy végül bízott a kárt előidéző személy magatartásához kapcsolódó jogkövetkezmények teljesülésében.⁹⁶ A bírói gyakorlat

⁹³ Vígh Edina: i.m. 249-250.o.

⁹⁴ Salamon András: Fogyasztóvédelem és turizmus - A szolgáltatók és a fogyasztók jogi kapcsolatrendszere a turizmusban. In: Tudatos Vásárlók Egyesülete, 2009. 20. o.

⁹⁵ Pribula László: i. m. 192. o.

⁹⁶ Pribula László: i. m. 192. o.

határozottan kiformálta, hogy hiányzik elem, ha a károsodott fél tisztába volt a szerződési akarat hiányával.⁹⁷

Egy korábbi ügy során a felek között vitás volt, hogy két fél között létrejött-e szállítási szerződés. Az alperes csak abban az esetben kívánt bizonyos az anyagokat átvenni, ha egy másik, külföldről beszerzendő termékkel együtt érkeznek, amit a felperes a körülmények miatt nem tudott szállítani. A felperes kártérítést követelt az alperes elzárkózása miatt, de a Legfelsőbb Bíróság úgy ítélte meg, hogy a felek között nem jött létre érvényes szerződés. Az ítélet indoklása szerint a szerződés alapvető elemeiről nem született megállapodás, így a felperes a termékek importálását saját kockázatára vállalta.⁹⁸

A biztatási kár megítéléséhez önmagában nem elegendő a jóhiszeműség megléte, melyet a Fővárosi Ítéltábla is megerősített egyik határozatában. A bíróság szerint a jóhiszeműség és a hiszékenység az önmagában nem elegendő, mivel megalapozott feltevésre van szükség ahhoz, hogy indokolja a károsodott magatartását.⁹⁹

A Szegedi Ítéltábla egy elvi döntésében kimondta, hogy az a fél köteles a másik, jóhiszemű fél kárát részben vagy egészben megtéríteni, aki a jóhiszeműség és tisztesség követelményeivel szemben bocsátkozik szerződési tárgyalásokba, vagy éppen szakítja meg azokat.¹⁰⁰

Utaló magatartás esetkörébe tartozik, amikor az egyik fél szándékosan hozza a másik felet abba helyzetbe, hogy nagy költséggel járó ajánlatot készítson, majd racionális indok nélkül, önkényesen megtagadja a szerződéskötést.¹⁰¹ A jóhiszeműség és tisztesség követelményével ütközik az is továbbá, amikor valaki olyan helyzetbe hozza a károsultat, hogy az kizárólag csakis vele folytasson tárgyalásokat, majd ezek után észszerű indok nélkül megtagadja annak a megállapodásnak az írásba foglalását, amit már korábban szóban véglegesítettek.¹⁰²

V.1.4. A károsodás tényleges bekövetkezése:

A jogirodalomban az olyan károkat, amelyek valamilyen várt jogkövetkezmény elmaradásából következnek, valamint azokat, amelyekből hiányoznak a megelőző jogellenes magatartások, azokat interesse jellegűnek tekintik. A negatív interesse a szerződés vagy más jogviszony létrejöttének az elmaradásából eredő kár, a pozitív interesse pedig a szerződés megkötéséből

⁹⁷ A Fővárosi Ítéltábla Gf.40302/2016/8. számú határozata

⁹⁸ BH 1982.3.101

⁹⁹ Fővárosi Ítéltábla Gf.40189/2008/3. számú határozata

¹⁰⁰ EBD 2013.07.P12

¹⁰¹ Fővárosi Ítéltábla Gf.40302/2016/8. számú határozata

¹⁰² BDT 2014.3081.

vagy más jognyilatkozat megtételéből eredő kár. A Ptk. 587. §-a a negatív interesse megtérítésének a jogalapját határozza csupán meg.¹⁰³

Ahhoz, hogy az utaló magatartás megállapításra kerüljön, annak feltétele az is, hogy a kár bekövetkezzen. A Legfelsőbb Bíróság véleménye szerint kárként kizárólag olyan vagyonszerzés vehető figyelembe, amely nem természetes következménye valamely gazdasági folyamatnak.¹⁰⁴

A Kúria egyik precedensképes határozatában kifejtette, hogy: „kár akkor következik be (válík esedékessé), amikor meghiúsul az a jövőbeni esemény, amely a károsultat a saját magatartására indította.”¹⁰⁵

Kérdésként merülhet fel bennünk, hogy utaló magatartás esetén lehet-e helye elmaradt haszon (*lucrum cessans*) érvényesítésének, vagy csupán a beállott értékcsökkenésnek (*damnum emergens*) van helye. Erre a válasz a mai napig nem egységes a bírói gyakorlatban. Említést érdemel a Fézer Tamás által szerkesztett „Nagykommentár a kártérítési joghoz”, mivel itt az olvasható, hogy mind a felmerült kár, elmaradt haszon és az indokolt költségek egyaránt értékelésre kerülnek a biztatási kár esetében is. Ennek viszont ellentmond a BDT 2004/1013. számú eseti döntés, amely szerint a biztatási károk körébe az elmaradt szerződés teljesítésére várt hasznok nem tartoznak.

A Kúria egy felülvizsgálati eljárásában hozott ítéletében arra a következtetésre jutott, hogy elmaradt haszonról csak abban az esetben lehet beszélni, ha a felek között a szerződés ténylegesen létrejött és a biztatási kár az elmaradt hasznot nem foglalja magába. A Kúria érvelése szerint a felperes biztatási kár címén csupán a ténylegesen felmerült kárát érvényesítheti az alperessel szemben, az elmaradt haszon iránti igényét viszont már nem. Továbbá az elmaradt haszon az tipikusan egy szerződésszegésből eredő kárfajta és ilyen esetekben az alperes nem azzal okoz kárt a felperesnek, hogy egy szerződést nem köt meg, hanem ilyenkor olyan magatartást tanúsít, amelyben bízva, a felperes saját magatartásának következtében szenved kárt¹⁰⁶

A Fővárosi Ítéltábla szintén a bírói gyakorlatnak ezen vonalát képviselve úgy foglalt állást, hogy az utaló magatartásra alkalmazása során nincs helye elmaradt haszon megítélésének. Csak azoknak a károknak az áthárítására van lehetőség, amelyek nem következtek volna be a

¹⁰³ Pribula László: i. m. 192-193. o.

¹⁰⁴ Legfelsőbb Bíróság Gfv.30055/2010/10. számú határozata

¹⁰⁵ Kúria Pfv.22075/2012/3. számú precedensképes határozata

¹⁰⁶ Kúria Pfv.20178/2014/8. számú precedensképes határozata

másik személy szándékos magatartásának a következtében. A károsultat abba a helyzetbe kell hozni, mintha arra a magatartásra, ami a káreseményhez vezette, nem került volna sor.¹⁰⁷

Az eddigiekkel szemben azonban számos ítélet található a gyakorlatban, melyek teljesen eltérő álláspontot képviselnek.

A Tatabányai Törvényszék érvelése szerint biztatási kár címén a károsult jogosult lehet az elmaradt haszon érvényesítésére is, olyan esetekben, amikor az elmaradt hasznot előidéző cselekvést, vagy valamely tevékenységtől való tartózkodást a károkozó magatartása váltotta ki.¹⁰⁸ A Győri Ítélőtábla egy korábbi határozatában úgy vélekedett, hogy: „a biztatási kárra vonatkozó jogszabályi rendelkezések alapján akkor lehet helye elmaradt haszon iránti igény érvényesítésének, ha az elmaradt hasznot eredményező cselekvést vagy mulasztást a károkozó magatartása váltotta ki (pl.: egy kedvezőbb szerződési ajánlatban alappal bízva egy másik szerződés felmondása, vagy teljesítésének elmulasztása, illetve egy már meglévő üzleti kapcsolat leépítése stb.).”

Szintén vitatott és megosztó, hogy van-e lehetőség sérelemdíj megítélésére az utaló magatartás érvényesítése során. A már hivatkozott Fézer Tamás által szerkesztett kommentár és a jogirodalom többsége szerint biztatási kár esetén csakis a vagyoni károk megtérítésére van lehetőség.

Ennek ellenére a joggyakorlatban található olyan jogerős ítélet, ami nem tartotta kizártnak az utaló magatartással összefüggésben kialakult személyiségi jogsérelmek esetére a nem vagyoni kártérítés alkalmazását. Remek példa a Debreceni Ítélőtábla érvelése, mely szerint: „a nem vagyoni kártérítés funkciója az, hogy a károkozó magatartás következtében olyan hátrányok keletkeznek, amelyek kiegyenlítése elvileg egyenértékű lehetőségek biztosítása révén pénzbeli kártérítéssel megalapozható, és összegének meghatározása során a bíróságnak azt kell mérlegelnie, hogy a károkozó magatartás következtében a károsult személyhez fűződő jogai mennyiben sérültek, és így kell gondos mérlegelés alapján meghatározni azt az összeget, amely alkalmas a sérelem mértékének megfelelő kompenzálására.”¹⁰⁹

A biztatási kár szabályaira alapított megtérítési igény az fogalmilag nem kártérítés, hanem sokkal inkább kártalanítás, mivel a kárt előidéző magatartás nem jogellenes és nem a kár előidézésére irányul. Ezek olyan jogi védelem alatt nem álló szándékos magatartások, amely a

¹⁰⁷ BDT 2005.1196.

¹⁰⁸ Tatabányai Törvényszék P.20808/2014/48. számú határozata

¹⁰⁹ Debreceni Ítélőtábla Pf.20517/2013/6. számú határozata, lásd még: Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság M.1194/2004/2. számú határozata, Legfelsőbb Bíróság Mfv.10881/2010/4. számú határozata, Debreceni Ítélőtábla Pf.20517/2013/6. számú határozata

megkárosítás kockázatát rejtik magukban és a bekövetkező kár végül a károsult magatartásának lesz a következménye.¹¹⁰

A bekövetkező károk vonatkozásában fontos kiemelni, hogy a megtéríttetés lehetősége a bíróságoknak csupán egy diszkrecionális jogköre. A teljes felelősség elismerése mellett is megvan arra a lehetősége a bíróságnak, hogy a bekövetkezett károknak csak egy részéről rendelkezzen. Erre különösképpen akkor kerülhet sor, amikor az okozati összefüggés a bekövetkezett kár és a kifejtett utaló magatartás között csak részben mutatható ki.¹¹¹

A Debreceni Ítéltábla rámutatott arra, hogy a magatartás nem jogellenes, ezért nem érvényesülhet a teljes kártérítés elve. A bíróság hivatkozott a már említett mérlegelési jogkörre, és hozzátette, hogy ezen jog kiterjed arra is, hogy amennyiben a károsodás folyamatosan fennállt, akkor megállapítsa a bíróság ennek időtartamát.¹¹²

V.1.5. Okozati összefüggés a károsodást előidéző fél és a kárt elszenvedő fél relációjában:

A bíróság csak olyan esetben marasztalhatja el az alperest az utaló magatartás intézményére hivatkozva, amikor az okozati összefüggés fennáll. Ezt erősítette meg a Szekszárdi Törvényszék is, amikor egyik határozatában kimondta, hogy: „a bizonyítást arra tekintettel kellett felperesnek teljesítenie, hogy a Ptk.6. §-ára alapított igény szoros oksági kapcsolat fennállását kívánja meg a kárnak a károsult személy magatartásával, e magatartásnak pedig a másik személy szándékos magatartásával való ok-okozatosságban, az ún. biztatási kárra vonatkozó szabály alapján kizárólag annak a kárnak a megtérítésére nyílnak jogi lehetőségek, ami azért következett be, mert a károsult jóhiszemű személy, más szándékos magatartása miatt olyan magatartást tanúsított, amelyből őt önhibáján kívül érte károsodás.”¹¹³

A Kúria egy korábbi határozatában leszögezte, hogy az utaló magatartás tipikus esete, amikor a károsult fél a másik fél biztató magatartása alapján eszközöl különböző kiadásokat, amelyek akkor válnak visszakövetelhetővé, ha a biztató fél korábbi ígéretével ellentétesen jár el.¹¹⁴

Az okozatosság fennálltát a károsultnak kell bizonyítania egy peres eljárás során, ami sokszor megoldhatatlan helyzetet generálhat, mivel ilyenkor a károsultnak magának a kárnak a bekövetkezését, valamint a konkrét károkozó magatartás közötti okozati összefüggést kell bizonyítania. Mindez csak azért rendkívül nehéz, mert sokszor a károsult nem is számíthatott a

¹¹⁰ Vigh Edina: i.m. 253-254.o.

¹¹¹ Vigh Edina: i.m. 253-254.o.

¹¹² Debreceni Ítéltábla Pf.20517/2013/6. számú határozata, lásd még: Kúria Pfv.20209/2014/6. számú precedensképes határozata

¹¹³ Szekszárdi Törvényszék P.20738/2008/9. számú határozata

¹¹⁴ Kúria Pfv.20643/2012/6. számú precedensképes határozata

károkozás bekövetkezésére, erre tekintettel a figyelme nem terjedt ki feltétlenül arra sem, hogy a károkozó érdekkörébe tartozó cselekvések és mulasztások közül konkrétan melyik és milyen mértékben okozta a kialakult károkat.¹¹⁵

V.1.6. A károsodás bekövetkezésének alapos oka:

Ezen feltétel, mely szerint a károsodás bekövetkezésének alapos oka kell, hogy legyen, egyértelműen a bírói gyakorlat munkásságának köszönhető, mivel a jogszabályban nem található meg annak a magyarázata, hogy pontosan mit is kell érteni az „alapos” kifejezés alatt. Amíg a korábbi feltétel egyértelműen egy objektív elem, addig az „alapos” kitétel az a szubjektivitás jegyeit hordozza magában. A károsodás bekövetkezésének alapos oka kell, hogy legyen és indokoltság szükséges az eredményes igényérvényesítés végett. Jelen esetben az indokoltság a társadalom által elfogadott normákhoz igazodik, akár mint a jóerkölcs esetében, viszont amellet nem szabad elszaladnunk, hogy a károsodás bekövetkezésének az indokoltságát mindig az eset összes körülményeinek a figyelembevételével és pontos mérlegelésével lehet megállapítani.¹¹⁶ Ugyan a jogszabály szövegéből nem ez következik, de a jogalkalmazás területén nem feltétlen az „alapos ok”, hanem sokkal inkább az „elfogadható kockázat” jelenik meg, amely mentén megjelöli a határokat a biztatási kár esetén a jogalkalmazó.¹¹⁷

Kiemelést érdemel a Győri ítélőtábla egyik határozata, ahol a bíróság arra hívta fel a figyelmet, hogy leggyakrabban a felek a saját gazdasági tevékenységüknek a kockázatát szeretnék áthárítani a másik félnek az utaló magatartására hivatkozva. A hivatkozott ügy felperese azzal érvelt, hogy azért gyártott le meghatározott mennyiségű terméket, mert erre az alperes a köztük folyó levélváltás során alapot adott. A jogalkalmazó a válasz megfogalmazása során a nyilatkozati elvre hivatkozott, mely alapján nemcsak a szerződéses nyilatkozatokat, hanem általában a kötelmi nyilatkozatokat úgy kell értelmezni, ahogyan azt a másik félnek a nyilatkozó feltehető akaratára és az eset összes körülményeire tekintettel a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint értenie kellett. Azt, hogy volt-e alapos oka a felperesnek a meghatározott termékek legyártására, azt a bíróság a nyilatkozati elvhez igazította. Ugyan az utaló magatartás más nem kifejezett magatartásokkal is megvalósulhat és nem csak nyilatkozati formájában, de amellet nem mehetünk el, hogy a kifejezések általánosan elfogadott értelmezése ad alapot arra, hogy az üzleti kockázat körébe tartozó döntések következményeit át lehet-e hárítani a másik

¹¹⁵ Vigh Edina: i.m. 253-254.o.

¹¹⁶ Pribula László: i.m. 193.-194.o.

¹¹⁷ Pribula László: i.m. 193.-194.o.

félre. A bíróság álláspontja szerint a felperesnek nem volt kellő alapja arra, hogy előzetesen legyártsa a termékeket, valamint megvásárolja a csomagolóanyagot, tehát ezen költségeit nem lehetséges áthárítani a másik félre. Az intézmény nem teszi lehetővé azon kiadások áthárítását, amelyek, valamely fél saját elhatározására vezethetőek vissza.¹¹⁸

A bíróság korábban¹¹⁹ megállapította, hogy a szerződéskötés feltételeinek biztosítása az önmagában az üzleti tevékenység kockázati körébe tartozik és nem elengedő csupán arra hivatkozni, hogy a szerződéskötés utóbb megghiúsult, még akkor sem, ha a tárgyalások jelentős idő- és költségráfordítást igényeltek a felperes részéről. Az utaló magatartás alapját nem képezheti olyan károsodást előidéző károsulti magatartás, ami nagyon távoli, irreális kapcsolatban áll az utaló magatartással. Amennyiben a károsult károsodást előidéző magatartása egy előre nem látható, kiszámíthatatlan reakció az utaló magatartásra, akkor az alapos ok fennálltáról nem beszélhetünk.¹²⁰

A Gyulai Törvényszék az alapos ok feltételét vizsgálta egyik eljárása során, ahol az alperes közbeszerzési eljárást írt ki az általa meghatározott kivitelezési munkáknak az elvégzésére, amivel egyértelműen kinyilvánította azt a szándékát, hogy az eljárás nyertesével fog szerződést kötni. A felperes mindezen tények tudatában elkészítette az árajánlatát, amellyel kapcsolatban tényleges költségei is felmerültek. A bíróság megállapította, hogy a felperes kellő alappal bízhatott abban, hogy amennyiben az eljárásban első helyen végez, akkor a szerződés vele fog létrejönni. Az alperes ezt követően úgy döntött, hogy új közbeszerzési eljárást ír ki, amivel megteremtette a kellő alapot a felperes részére, hogy a szerződés elmaradása miatt a biztatási kára iránti igényét a bíróság előtt érvényesítse.¹²¹

Egy másik ügyben a bíróság az alapos hiányát vélte feldezni, amelyben a felperesek egy korábbi ígéretre alapozva kezdtek bele a közös házépítési projektükbe. Arra hivatkoztak a felperesek, hogy az alperes ígéretet tett arra, hogy munkaviszonyuk tartósan fenn fog állni és a jövőben biztos megélhetést fog biztosítani a munkavállalóknak. A bíróság kifejtette, hogy a munkaviszony tartóssága végett senki felelősen ígéretet nem tehet. Továbbá a per ideje alatt olyan gazdasági, valamint foglalkoztatási viszonyok uralkodtak, ami az akkor kialakult foglalkoztatás-politikai környezet mellett nem engedhették meg a munkáltatók az effajta ígéreteknek a tételét. A bíróság megállapította, hogy egy felelős munkavállaló ilyen fajta

¹¹⁸ Pribula László: i.m. 193-194.o.

¹¹⁹ BDT2000. 293.

¹²⁰ Fézer Tamás (szerk.): i. m. 42.o.

¹²¹ Gyulai Törvényszék G.40.057/2011/11.

kijelentésekre nem alapozhat. Továbbá nem sikerült hitelt érdemlően bebizonyításra az sem, hogy az alperesek közül bármelyik szándékosan indította volna a felpereseket a lakóház megépítésére.¹²²

V.1.7. Az önhiba hiánya a károsodott személy részéről:

Az önhiba hiánya - mint az utolsó feltétel - azt jelenti, hogy a károsultnak úgy kell eljárnia, ahogy az adott helyzetben általában elvárható és ne lehessen a kárát a rendes üzleti kockázat körébe tartozónak minősíteni.¹²³

A bírói gyakorlat elemzése révén megállapítható, hogy az önhiba az a felróhatósággal azonos, amit egyébként a régi Pp. 3. §-ának (4) bekezdése¹²⁴ az elkésett bizonyíték kötelező mellőzése körében kifejezetten ezzel a kifejezéssel használ.¹²⁵

Érdekes összevetni a jóhiszeműséggel az önhiba hiányát, mivel az előbbi esetén a károsult tudatállapota bír jelentőséggel, míg az utóbbi megítélésénél a károsult cselekvéseinek az észszerűsége, ami reflektorfénybe kerül.¹²⁶

A bírói gyakorlat alapján azokban az esetekben, amikor a szerződés megkötése azért marad el, mert az egyik fél a szerződés megkötésének feltételéül szabott elvárásokat önhibájából nem teljesíti, akkor biztatási kár megtérítése iránti igény eredményes érvényesítésére már nincs lehetőség.¹²⁷

A Kúria egy igen speciális ügyben kimondta, hogy az a körülmény, hogy a felperes több közúttal, valamint közművel nem rendelkező ingatlant megvásárolt annak a reményében, hogy ezek kialakítására utóbb majd sor fog kerülni, az teljes mértékben a saját kockázatvállalásának minősül. Az ebből eredő „kárárt” magának kell viselnie és tevékenységének a következményeit nem háríthatja át az alperesekre, mivel nem az alperesek, hanem a saját érdekében cselekedett.¹²⁸

Szintén nem találta a Szegedi Ítéletábla megállapíthatónak az önhiba hiányát abban az esetben, amikor a fél az alélletli szerződés megkötése előtt nem kellő körültekintéssel járt el és nem

¹²² Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Pf.20.963/2008/3.

¹²³ Vigh Edina: 249-250.o.

¹²⁴ 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról

¹²⁵ Pribula László: i.m. 193-194.o.

¹²⁶ Vigh Edina: 249-250.o.

¹²⁷ BH 2011.277.

¹²⁸ Kúria Pfv.21.709/2016/9.

tárta fel a szerződés tárgyát képező bérlemény tulajdoni viszonyait, továbbá nem tisztázta az albérletbe adó fél személyét.¹²⁹

Amennyiben a károsulti közrehatást lehetőségét megvizsgáljuk az utaló magatartás vonatkozásában, akkor eltérő következtetésekkel találkozhatunk. A jogirodalomban olvasható tézisek alapján a kártérítés körében ismert kármegelőzési, kárenyhítési kötelezettség elhanyagolására alapított kármegosztáshoz hasonló elvek alkalmazására a biztatási kár esetén nincs lehetőség. Emögött az az indok áll, hogy az önhiba alapvetően kizárja a biztatási kár megítélését, tehát a károsulti közrehatás az fogalmilag kizárt.¹³⁰ Ezt a nézetet erősítette a Fővárosi Ítéltábla is, amikor kimondta, hogy ha a károsultnak akár legkisebb mértékben is számolnia kellett a károsodásával, akkor az utaló magatartás szabályai alkalmazhatatlanná válnak és minden olyan esetben, amikor a másik fél rosszhiszemű magatartásával okoz kárt, akkor a kártérítési felelősség szabályai lépnek életbe.¹³¹

A Kúria egyik precedensképes határozatában kifejtette, hogy abban az esetben, ha valakit önhiba terhel, akkor biztatási kárra hivatkozás alapján nem kérheti kárai sem teljes, sem részleges megtérítését.¹³²

Az új Ptk. szabályai alapján eljáró bíróságok is követik ezen nézetet, amelyre remek példa lehet a Pécsi Ítéltábla egyik határozata. A bíróság megerősítette, hogy a károsulti közrehatás fogalmilag kizárt a biztatási kár keletkezésében. Ez tehát azt eredményezni, hogy amennyiben a károsult önhibája akár már csak részben is kimutatható, akkor már a károsult megtérítési igénye alaptalanná válik.¹³³

Az eddig ismertetésre kerülő jogesetekkel ellentétes álláspontra helyezkedett korábban a Kúria. Az ügy tényállása úgy szólt, hogy a felperes, aki művészeti tevékenységet folytatott, 2007 márciusában megállapodott a per alperesével három darab megrendezéséről. A felek a legtöbb dologban megállapodtak, mint például a próbák megkezdéséről, a bemutató időpontjáról, azonban a díjazás összegéről nem esett szó. A felperes elvégezte a szereplők castingolását, és a szerepek kiosztásra kerültek. Az alperes 2007 szeptemberében bizalomvesztésre hivatkozott, ami alapján visszavonta a felperes megbízását, mivel előzetes engedély nélkül a felperes közbenjárására a színház műhelyében, továbbá annak erőforrásainak a felhasználásával végeztek külsős munkákat. Ezek után az eredetileg a felperes által megrendezésre kerülő

¹²⁹ Szegedi Ítéltábla Pf.20.785/2012/2.

¹³⁰ Osztovits András: i. m. 386. o.

¹³¹ Fővárosi Ítéltábla Pf.20203/2008/8. számú határozata

¹³² Kúria Pfv.21160/2013/5. számú precedensképes határozata

¹³³ Pécsi Ítéltábla Gf.40039/2016/5. számú határozata

darabok jogát és az azért járó megfelelő díjazást más személy kapta meg. A jogerős bírósági ítélet kimondta, hogy a felperes rendelkezik perbeli legitimációval az őt biztatási kárként megillető igény érvényesítésére. Nem vitatható a jogalkalmazó szerv szerint az sem, hogy a felperes jóhiszeműen kezdett a rendezés előkészületeibe, valamint a felperesnek a szerződéskötés elmaradása miatti kára nemcsak az e tevékenységének ellenérték nélkül történő elvégzésében áll. Hátrányos következményként érte a felperest az is, hogy ezt követően új előadásokra már nem tudott leszerződni más színháznál, valamint korábban az alperessel kötendő szerződés reményében mondott le más felkéréseket. A bíróság kijelentése szerint a megbízás az a biztató – a szándékos magatartást tanúsító alperes – és a felperes között jött volna létre. A Kúria kimondta, hogy a felek nem állapodtak meg díjazásban, ami azt jelenti, hogy közöttük szerződés sem jött létre és a felek megállapodása a szerződéskötés előtti szakaszban maradt, tehát a felperes egyedül a biztatási kár alapján érvényesítheti igényét. Jelen esethez viszont hozzátartozik az is, hogy az utaló magatartás feltételei közül egy nem teljesen állapítható meg, mégpedig az önhiba (teljes) hiánya. A felperes már évtizedek óta kapcsolatban volt a színházzal és tudnia kellett volna, milyen feltételek mellett van lehetőség a színház műhelyének anyagai és alkalmazottai igénybevitelével egy külsős cég javára egy díszlet elkészítésének az elvállalására. A felperes nem kérte a színházi vezetés engedélyét arra, hogy ezen külsős díszlet elkészülhessen és ezzel részben maga is közrehatott a bizalomvesztés bekövetkezésében, ami munkái további folytatását tették lehetetlenné. A Kúria az itt részletesen kifejtésre kerülő ügyben az önhiba mértékét 50%-ban állapította meg, és ennek megfelelően határozta meg a marasztalási összeget is.¹³⁴

Egy későbbi ügyben a Fővárosi Ítéltábla szintént akként foglalt állást, hogy kármegosztásra sor kerülhet a károsult és az őt szándékos magatartásával károsodást eredményező magatartásra indító másik személy között, de csak abban az esetben, hogy ha megállapítható, hogy a kár részben a károsult önhibájára vezethető vissza. Ugyanis a károsultnak saját magának kell viselnie e részében a saját magatartásából eredő károsodásának kockázatát.¹³⁵

¹³⁴ Kúria Pfv.22317/2011/6. számú precedensképes határozata

¹³⁵ Fővárosi Ítéltábla Gf.40166/2015/17. számú határozata

VI. Nemzetközi kitekintés

VI.1. Nemzetközi kitekintés mögött húzóó indokok

Bár a dolgozat középpontjában elsősorban a magyar jogrendszer áll, azonban a világot megismerni vágyó kutató szeme előtt soha nem csupán a hazai horizont húzóó optimális esetben. A jog mélyrétegeiben kutatva felmerül az igény, hogy kitekintsünk a határainkon túlra is, ahol más nemzetek „jogi építményei” tornyosulnak. E fejezetben arra vállalkozom, hogy ezen építményekbe bepillantást nyújtsak és megmutassam, hogy hogyan viszonyulnak a különböző jogrendszerek a szerzőóskötés előtti felelősség kérdésköréhez. Kutatásom során az angol, német, francia, olasz és kínai jogrendszerek ösvényeire léptem. A felsorolt nemzetek nemcsak a jog tudományának, de a joggyakorlatnak is meghatározó alakítóí, amellyel nagy hatást képesek gyakorolni az emberiségre.

A német jogrendszer a civil law világának büszke képviselője, amely precizitásáról és rendszerezettségéről híres. A francia jog a kontinentális jogrendszerek egyik ékköve, amely az írott jogszabályok és az igazságszolgáltatás függetlenségének alapköveit erősíti, gazdag hagyományaival szintén kiemelt figyelmet érdemel. Olaszország jogrendszere pedig a római jog időtlen örökségét őrzí, mely évszázadok bölcsességét hordozza magában, integrálva a középkor és a modern kor jogi elveit.

Végül, de nem utolsósorban, a kínai jogrendszer - mely egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a globális jogi és gazdasági színtéren - magában hordozza a tradicionális kínai jogi gondolkodás és a modern jogi reformok egyedülálló elegyét.

Igaz, hogy az említett jogrendszerek távoli földrajzi helyeken alakultak ki, azonban mindannyian sajátos megközelítést kínálnak a szerzőóskötés előtti felelősség kérdéskörére. A különböző jogrendszerek effajta színes spektrumának tanulmányozása rávilágíthat a jogintézmény különböző működési módjaira és megvalósulásaira. A különböző országok joggyakorlatai és elvei összefonódva egy átfogóbb, mélyebb képet festenek elénk a szerzőóskötés előtti felelősség szabályozásának sokrétű világáról, s gazdagítják saját jogrendszerünk megértését.

VI.2.Common law szemlélet

Amikor az utaló magatartás intézményéről beszélünk, akkor a jogirodalomban nagyjából egy egységes álláspont azt képviseli, hogy az intézmény gyökerei az angol jogból eredeztethetőek és az ún. estoppel intézményének gyermekéről van szó. Köztudott, hogy az estoppel számos fajtája létezik a gyakorlatban, azonban véleményem szerint az utaló magatartáshoz a promissory estoppel áll legközelebb. Az angol jog egyik legtöbbet tárgyalt doktrínája a promissory estoppel, amely az angol szerződési jog egyik legvitatottabb területe. Lényegében azt jelenti, hogy amihez korábban a szavunkat adtuk, attól nincs lehetőségünk visszalépni és tartanunk kell magunkat a korábbi kijelentéseinkhez. Az angol jog - akárcsak francia és német megfelelői - elismeri, hogy nem lehet egyoldalúan megváltoztatni a nyilatkozatainkat kereskedelmi ügyletekben, akkor amikor csak akarjuk. Ezen elemi szabálynak az alkalmazását azonban tovább bonyolítja az ellenszolgáltatás követelménye. Már előzetesen ki kell emelnünk, hogy nem nyer doktrinális elismerést a szerződéskötést megelőző felelősség általános elve Angliában.¹³⁶

Említésre méltó Lord Denning neve, mivel megállapította a Hughes v. Metropolitan Railway Company ügyben, hogy „ha egy személy szavakkal vagy más cselekedeteivel olyan ígéretet vagy kijelentést tesz, amely mást cselekvésre készítet, és ezen cselekvés végül megvalósul, akkor az ígéretet tevő nem tagadhatja meg az ígéretét vagy kijelentését, azokban az esetekben, amikor ez tisztességtelen lenne.”¹³⁷

Denning nevéhez köthető továbbá azon híres elv, mely szerint az estoppel csupán egy pajzs és nem kard,¹³⁸ amiből az a következtetés vonható le, hogy az estoppel önmagában nem szolgál okként a keresetindításra, hanem csupán védekezési lehetőséget biztosít ott, ahol az ígervényesítő nem indíthat pert az estoppelre alapítva. Ezen elv következetes alkalmazása véleményem szerint méltánytalan helyzeteket eredményezne, azonban a szabályozást széles körben bírálta már eddig az esetjog.¹³⁹

¹³⁶ Mitja Kovac. "Culpa in Contrahendo, Promissory Estoppel, Pre-Contractual Good Faith and Irredeemable Acts." Asian Journal of Law and Economics, vol. 10, 2019, pp. 10.

¹³⁷ A szerző saját fordítása

¹³⁸ Szó szerint: „rule that estoppel is only a shield and not a sword”

¹³⁹ Mitja: i.m. 10.

Egy sokak által ismert ügyben¹⁴⁰ a bíróság úgy ítélte meg, hogy abban az esetben, ha például „A” elhiteti „B”-vel, hogy jogai vannak a földjén és erre támaszkodva „B” kiadásokat eszközöl, akkor perelheti „A”-t, még akkor is, ha nem nyújtott ezért ellenszolgáltatást.¹⁴¹

Egy másik igen népszerű ügy¹⁴² során a bíróság kártérítést ítél meg a felperesnek bekövetkezett kárai következtében, amikor a felperes alapos okkal bizakodott abban, hogy az alperes és közte kölcsönszerződés fog létrejönni. A felperes korábbi igényét az alperes fiókbankja azonban elutasította.

Összeségében tehát azt látjuk, hogy az angol jog számos olyan esetben elismeri a kártérítési igényt, ami a német jogban a *culpa in contrahendo* körébe tartozik. Azonban ehhez hozzá kell tennünk azt is, hogy a kártérítési igény csak akkor alapos, hogyha az alperes elhitette a felperessel, hogy a szerződés biztosan létrejön közöttük. A promissory estoppel doktrínája révén kijelenthető, hogy az angol jog igyekszik visszaszorítani a visszaélésszerű magatartások gyakorlását és ez a megoldás közeledik valamelyest a francia és német megoldásokhoz is.

VI.3.A kontinentális jogrendszerek egyes modelljei

A következőkben a kontinentális jogrendszerek szerződéskötést megelőző felelősségi szabályainak áttekintésére kerül sor. Elsőként a német jogrendszert vizsgálom meg, amely különösen jelentős a *culpa in contrahendo*, vagyis a szerződéskötést megelőző felelősség doktrínájának kialakításának szempontjából. A német jogban ez a koncepció több mint másfél évszázados múltra tekint vissza és nagy hatást gyakorolt a modern szerződési jog fejlődésére. Von Jhering munkássága úttörő szerepet játszott abban, hogy a szerződéses tárgyalások során felmerülő bizalmi és gondossági kérdések hangsúlyosak legyenek.

A német szabályozás tárgyalása során elengedhetetlen megemlíteni Von Jhering 1861-ben megjelent híres kötetét, mely a *culpa in contrahendo* tanának bevezetése a német szerződési jogba címmel jelent meg, amely határozottan előremutató vállalat volt. Jhering azt a tézist állította fel, hogy a kártérítést annak a félnek kell megtérítenie, akinek a szerződésről folytatott tárgyalások során tanúsított „hibás” magatartása a szerződés érvénytelenségét okozta, vagy megakadályozta annak teljesítését.¹⁴³

¹⁴⁰ Crabb v. Arun District Council [1975] EWCA Civ 7

¹⁴¹ Ezen nézetet számos döntés erősíti. A Durant v. Heritage ügyben 1994-ben egy unokahúg sok éven át bérelte nagybátyja lepusztult ingatlanát, amelyre nagy összegű beruházásokat eszközölt. A bérlő nagybátyja bátorításának köszönhetően abban a hitben volt, hogy ő lesz az ingatlan örököse. Végül más valakié lett az ingatlan és jogvesztésére hivatkozva sikerrel járt a bíróság előtt. Ezt a bírói logikát erősíti továbbá még például a Gillett v. Holt, 2000; Yaxley v. Gotts, 1999 and Zelmer v. Victor, 1997.

¹⁴² Box v. Midland Bank Ltd. Commercial Court [1979] 2 Lloyd's Rep. 391

¹⁴³ Rudolf von Jhering: Culpa in contrahendo: oder Schadensersatz bei nichtigen oder nicht zur Perfektion gelangten Verträgen Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts

Kezdetben a doktrína arra irányult, hogy védelmet nyújtson a felek bizakodásának olyan esetekben, amikor a felek nem kötöttek szerződést, vagy ha kötöttek is ugyan, akkor az a másik fél hibájára visszavezethető ok miatt érvénytelen. Jhering álláspontja szerint a korabeli német jog súlyos hibát követett el, mivel nem fordított kellő figyelmet a kereskedelem igényeire, és a jog nem engedheti meg magának, hogy a vétlen féltől teljesen megtagadja a kártérítést, és az államnak gondoskodnia kell a "*status quo*" helyreállításáról azáltal, hogy a károsult fél oldalán elismeri a negatív *interessét* vagy a bizalmon alapuló kártérítést.¹⁴⁴

Bár a BGB¹⁴⁵ alkotói nem voltak hajlandók elismerni a doktrínát, a későbbi ítélkezési gyakorlat a törvénykönyv egyes rendelkezéseit a doktrínával szinkronba hozta és a beépült a joggyakorlat a szerződéskötést megelőző felelősség rendszerébe. Ez a doktrína ma már általános elvként szolgál, amely lehetővé teszi a bíróságok számára, hogy a bizakodó fél áthárítsa a másik félre az általa elszenvedett kárát.¹⁴⁶

A német jog alapján a szerződés megkötésére irányuló tárgyalások pusztán megkezdése gondossági kötelezettségeket ró a felekre és különleges kapcsolatokat eredményez. A BGB 2002-es reformja azonban a culpa in contrahendo doktrínát beépítette a BGB szövegébe és maga a doktrína ma már a BGB 311 II. cikkében található. A törvényi szabályozást erősítve az ítélkezési gyakorlat is abba az irányba mutat, hogy abban az esetben, ha az egyik fél a másik félben a szerződés megkötésére megfelelő alapot adó bizalmat keltett, vagy erre bátorította, majd a tárgyalásokat alapos ok nélkül megszakította, akkor a másik fél – amelyet a bizalomra támaszkodva szenvedett el – kárát köteles megtéríteni.

Az ún. "oolitikus kövek" ügyben¹⁴⁷ kimondásra került, hogy a fél akkor jogosult a pozitív interesse mértékének megfelelő megtérítésére, ha bizonyítani tudja, hogy a szabályszerű ajánlattételi eljárás betartása esetén a szerződést biztosan neki ítélték volna oda. A német ítélkezési gyakorlat, a doktrína, valamint a BGB rendelkezéseinek értelmezése azt mutatja, hogy a német jog több szempontból is megfelel a gazdasági elvárásoknak. A felek bármikor egyoldalúan felmondhatják a szerződéses tárgyalásokat. A német jog azonban elrettent, tiltja a tárgyalások tisztán opportunistá, rosszhiszemű megszüntetését a szándékos és helyrehozhatatlan, jóvátehetetlen cselekmények esetében, és bevezet egy jóhiszeműségi mércét, amely alapján a feltételes cselekményeket azonosítja. A szerződéskötést megelőző jóhiszeműségre vonatkozó német jog továbbá ösztönzi a szerződéskötést megelőző bizalom

¹⁴⁴ Mitja: i.m. 8.

¹⁴⁵ Bürgerliches Gesetzbuch

¹⁴⁶ Mitja: i.m. 8.

¹⁴⁷ BGH, NJW 1993.50.

tényleges meglétét, tájékoztatási kötelezettséget vezet be, valamint minimalizálja az előzetes jogügyleti költségeket.¹⁴⁸

Míg a német jogfejlődés már a 19. századtól kezdve a culpa in contrahendo elvének szisztematikus kidolgozására összpontosított, a francia jog egészen a közelmúltig kevésbé foglalkozott a szerződéskötést megelőző felelősségi kérdésekkel. A legutóbbi reformok során azonban a jogalkotó és joggyakorlat is nagyobb hangsúlyt fektetett a tárgyalások során tanúsítandó jóhiszeműség és az ebből fakadó kötelezettségek szabályozására. A következőkben áttekintem, hogyan épült be a culpa in contrahendo szemlélete a Code Civil rendszerébe, és milyen jogi eszközök biztosítják a felek érdekeinek védelmét a szerződéskötést megelőző szakaszban.

A francia Code Civile alapvetően a szerződések teljesítése során a jóhiszeműségre szólít fel, azonban a legutóbbi korszerűsítésig nem tartalmazott általános rendelkezést a szerződéskötés előtti állapotra vonatkozóan. A CC 1134. cikke csupán arról rendelkezett, hogy "a szerződéseket... jóhiszeműen kell teljesíteni", és ez a cikk egyértelműen nem a szerződéskötést megelőző tárgyalásokra, hanem csak a szerződések teljesítésére vonatkozott. Úgy tűnt, hogy a szerződéskötést megelőző kötelezettségek németországi kidolgozott és részletes kiterjesztésének nincs francia megfelelője. Azonban meg kell jegyezni, hogy maga a törvény már a modernizáció előtt is illusztrálta a culpa in contrahendo elvét a 1599. cikkében, amely előírta, hogy „más tulajdonát képező dolog eladása semmis, azonban, ha a vevő nem tudott az eladó jogcímének hibájáról, akkor kártérítést követelhet tőle.”

Az elmúlt évtizedekben mind a joggyakorlat, mind a doktrína részéről egyértelmű tendencia mutatkozott arra, hogy a deliktuális felelősség általános elvére támaszkodva a jóhiszeműség és tisztesség követelményét a szerződéskötést megelőző tárgyalásokba is beépítsék. A bíróságok és a legtöbb kortárs francia szerző már korábban elismerte a szerződéskötést megelőző jóhiszeműség általános kötelezettségét. A francia legfelsőbb bíróság kereskedelmi kamarája már 1972-ben rögzítette ezen elvet.¹⁴⁹ A francia ítélkezési gyakorlat megerősítette, hogy a tárgyaló feleknek tisztességesen kell eljárniuk, különösen akkor, amikor a tárgyalások előrehaladott szakaszba járnak. Amennyiben az egyik fél ezt követően jogos ok nélkül megszakítja a tárgyalásokat, a bíróság kártérítést ítél meg a jóhiszemű félnek.¹⁵⁰

¹⁴⁸ Mitja: i.m. 9.

¹⁴⁹ Mitja: i.m. 7.

¹⁵⁰ Cass Com. JCP 1973, 1972; Cass com. 7.1. et, D 1998.45.

A francia ítélkezési gyakorlat elemzése során megállapítást nyert, hogy az eladó szabadon folytathat párhuzamos tárgyalásokat más felekkel.¹⁵¹ A jóhiszeműséggel azonban ellentétben, ha a másik félben azt a hitet kelti, hogy kizárólag vele tárgyal. Az egyik ügyben¹⁵² például a francia legfelsőbb bíróság a szerződéskötést megelőző rosszhiszeműségért való deliktualis felelősséget állapított meg, amikor az egyik fél szándékosan tartotta a másikat az elhúzódozó bizonytalanság állapotában, majd jogos ok nélkül megszakította az előrehaladott tárgyalásokat, annak tudatában, hogy a másik félnek jelentős költségei merültek fel. Egy további ügyben¹⁵³ pedig úgy döntöttek, hogy a szerződéskötést megelőző rosszhiszeműségért való felelősség megállapítása nem követeli meg, hogy a tárgyalásokat azzal a szándékkal szakítsák meg, hogy a másik fél károsodása következzen be.

A Code Civil közelmúltbeli korszerűsítése nagyrészt kodifikálja a korábbi ítélkezési gyakorlatot és erős védelmet biztosít a szerződő feleknek a szerződéskötést megelőző tárgyalások során. Az új 1112. cikk a szerződéskötés szabadságának hangsúlyozásával kezdődik, ahol rögzítésre kerül, hogy a tárgyalások megkezdése és megszakítása szabadon gyakorolható. Ezen cikk továbbá azt is rögzíti, hogy a tárgyalásoknak meg kell felelniük a jóhiszeműség elvének és kifejezett korlátot szab a vétkekesség tekintetében, mivel nem lehet érvényesíteni a megtárgyalt, de létre nem jött szerződéstől várt elmaradt hasznokat. A 1112-1. cikk általános tájékoztatási kötelezettséget ír elő és tulajdonképpen kimondja, hogy amennyiben valamelyik fél olyan információt ismer, amely a másik fél nyilatkozatára meghatározó jelentőséggel bír, akkor azt köteles közölni, amennyiben arról a másik fél alapos okkal nem tud, vagy ebben bíz. A tájékoztatás elmaradása megalapozhatja a kártérítési felelősséget, továbbá a szerződés érvénytelenítésének lehetősége is fennáll, hogyha az információ visszatartása megtévesztő szándékkal történt.

Az eddigiekkel szemben az olasz jogrendszerben a culpa in contrahendo elve és a szerződéskötést megelőző felelősségi normák hagyományosan kevésbé voltak hangsúlyosak. Az olasz bíróságok azonban az utóbbi évtizedekben egyre inkább felismerték a felek közötti bizalom védelmének fontosságát, és a joggyakorlatukban is kifejezésre juttatták ezt a tendenciát.

Amennyiben szemügyre vesszük az olasz polgári jogi dogmatikát, akkor azt láthatjuk alapvetően, hogy nem része tulajdonjogi igények érvényesítéséhez kapcsolódó estoppel, de az

¹⁵¹ RTD 753, 1992.

¹⁵² Cass Com JCP 1973.11-17543

¹⁵³ InCass. Civ. 3e, 111.491. 1972 (Monoprix-ügy)

esetjog azt mutatja, hogy a bíróságok védelem alá helyezik azokat a harmadik személyeket, akiket az ingatlan tulajdonosa bizakodásra indított a tulajdonjog megszerzésével kapcsolatban, majd ezt követően a tulajdonos korábbi ígéretével ellentétes joggyakorlásba kezdett.¹⁵⁴

Az itt leírt tézis alátámasztására Court of Cassazione egyik ítéletét hívom segítségül.¹⁵⁵ A jogvita alanyai házastársak voltak. Az alperes, aki a felperes felesége volt négy ingatlant vásárolt a felperes vagyonából, amelyet a felperes kérésére köteles lett volna ráruházni házastársára. Az ingatlanok megvásárlása után néhány évvel a feleség írásbeli kijelentette, hogy az ingatlanok a férjét illetik meg, valamint ígéretet tett azok visszaszolgáltatására. A feleség azonban nem tett ezen ígéretének eleget, aminek következtében a férj a bírósághoz fordult. A bíróság ítéletében megállapította, hogy a feleség nyilatkozata egyrészt férje tulajdonjogának elismerése, másrészt pedig a megszerzett ingatlanok átruházására vonatkozó ígéret.¹⁵⁶ Jelen ügyre úttörőként tekinthetünk, mivel priorizált helyzetbe részesítette a férj jogos bizakodását az olasz jogalkalmazó szerv a felperes feleségével szemben.¹⁵⁷

A hivatkozott döntés valójában nem kivételes, hiszen az olasz bírói gyakorlatban számos olyan döntés olvasható, amikor a bíróság egyoldalú ígéreteket kényszerített ki abból a célból, hogy az ígéret címzettjét védelemben részesítse. Ezekben az esetekben a bíróságok a szerződési jog hagyományos értelmezését úgy alakították át, hogy az megfeleljen az „ésszerű bizalom” védelmének. Az olasz jogban is elismerést nyert tehát, hogy azon ígérek, amelyek egyértelműek és valamilyen kötelezettséget tartalmaznak, azok kikényszeríthetőek.¹⁵⁸

VI.4.A kínai jogrendszer

A kínai jogrendszer sajátos jogi kultúrával és hagyományokkal rendelkezik. A szerződési jog terén a jóhiszeműség és a tisztesség elve kulcsszerepet játszik, ugyanakkor a felek autonómiáját is hangsúlyozza. A Kínai Népköztársaság modern szerződési joga a szerződéskötést megelőző felelősséget érintő rendelkezéseivel igyekszik egyensúlyt teremteni a felek közötti bizalom és az egyéni autonómia között.

A jóhiszeműség és tisztesség elve áthatja a kínai szerződési jogot is egyaránt és korlátot szab az egyének autonómiájának. A kínai szerződési jog általános elve, hogy a felek szabadon tárgyalhatnak a szerződéskötésről és szabadon dönthetnek arról, hogy belépnek-e a

¹⁵⁴ Laura Vagni "Proprietary Estoppel: An Italian Case Law Perspective." Cuadernos Derecho Transnacional, vol. 13, 2021, pp. 658.

¹⁵⁵ Cass. Civ., III, 15-05-2014, n. 10633

¹⁵⁶ "The promise to transfer, based on an oral pactum fiducie, between the spouses, has its autonomous source of law in the written declaration of the wife [...], and it constitutes a unilateral recognition of the previous fiduciary contract [...], and, clearly expresses the present obligation of the wife".

¹⁵⁷ Vagni: i.m. 664.

¹⁵⁸ Vagni: i.m. 665.

tárgyalásokba, illetve kilépnek-e azokból.¹⁵⁹A kínai szerződési jogban a szerződéskötést megelőző felelősség lehetővé teszi szankciók kiszabását arra a félre, aki a tárgyalási folyamat során megsértette a jóhiszeműség és tisztesség elvét, és ezzel kárt okozott a másik félnek.¹⁶⁰

A Kínai Népköztársaság modern szerződési joga (CLC) négy rendelkezést tartalmaz négy különböző körülményre vonatkozóan, amelyek alapján a szerződő felek a szerződéskötést megelőző szakaszban felelősségre vonhatók. Ide sorolandó a) a fél a szerződéskötést álcázva rosszhiszeműen folytatott tárgyalásokat; b) a szerződés megkötésével kapcsolatos lényeges ténytet hallgatott el a fél, vagy szándékosan valótlan információt közölt; c) a fél üzleti titkot hozott nyilvánosságra, vagy jogtalanul felhasználta; d) egyéb lehetséges cselekmények, amelyek sérthetik a jóhiszeműség elvét.¹⁶¹

Egyérték Ling Bing nézetével¹⁶² abban, hogy a kár elemei közé tartozik a szerződést előkészítő tárgyalások során felmerült költségek, továbbá meg kell téríteni azon potenciális szerződések értékét, amit a fél köthetett volna másokkal, ha nem kezd tárgyalási folyamatokba azzal a féllel, aki végül csalárdul járt el. Véleményem szerint ezen igények *lucrum cessans*ként kerülhetnek elszámolásra. Ling tézisét azzal egészíteném ki, hogy az elmaradt szerződések megtérítését, csak akkor látom indokoltnak, ha valószínűsíthető a megkötésnek a lehetősége.

Záró gondolatok:

A kutatásom végére világossá vált, hogy a jelenlegi anyagi kódexünk érzékelhető előrelépést hozott, azonban a gyakorlatban tapasztalható kihívások továbbra is fennállnak. Egyértelműen látható, hogy a korábbi széttagoltság csökkent, és a jogalkalmazás egyre szűkebb körben alkalmazza ezt az intézményt. A következetesség hiányát indokolhatja részben az, hogy csekély azon kúriai felülvizsgálati döntések száma, amelyek a biztatási kár vonatkozásában születtek. A jogalkalmazás jelenleg erősen szomjazik az ilyen iránymutatásokra.

A dolgozat ezen részében elengedhetetlennek tartom a fejezetek rövid összefoglalását, és a lényegesebb gondolatokat kiemelését. Az első fejezetben az utaló magatartás intézményének kialakulását tárom fel, valamint az intézmény fejlődését, továbbá megjelenését a magyar magánjogrendszerében. A második fejezetben a korábbi Ptk.-ban betöltött szerepét vizsgálom az intézménynek, amely a méltánytalan helyzetek orvoslására fókuszált már akkor is.

¹⁵⁹ A Contract Law of the People's Republic of China (a Kínai Népköztársaság Szerződésjogi törvénye) 6. cikke tartalmazza, hogy: „a felek jogaik gyakorlása és kötelezettségeik teljesítése során a jóhiszeműség elvét követik.”

¹⁶⁰ Mitja: i.m. 12.

¹⁶¹ Mitja: i.m. 12.

¹⁶² Ling Bing, "Contract Law in China," Sweet & Maxwell, 2002. 215.o.

Ezt követően az elhatárolási kérdésekkel foglalkoztam, ahol kiemeltem, hogy egy szubszidiárius intézménnyel van dolgunk, melyet csak kivételes esetekben alkalmazhat a gyakorlat, méltányossági alapon más kárkötelem hiányában. A bíróságokra háruló felelősségteljes feladat az intézmény megfelelő elhatárolása, amely az joggyakorlat egységességéhez elengedhetetlen meglátásom szerint.

A dolgozat tengelyében kifejtettem az utaló magatartás feltételrendszerét, amely igen sajátos a magyar magánjog történetében. A szabályozás büntetőjogi terminológiát használ a szándékosság jegyében, azonban mégis a felróhatóságot jelenti a gyakorlatban ezen feltétel. Említésre került, hogy kihívás elé állítja a gyakorlatot annak meghatározása, hogy pontosan milyen mértékben is kerüljön értékelésre a két fél korábbi magatartása. A jóhiszeműséggel kéz a kézben kell járnia egy megalapozott feltevésnek és a hiszékenység önmagában nem adhat alapot az utaló magatartás alkalmazására.

Egyértelmű, hogy a károsult vállára nagy nyomást helyez a bizonyítás maradéktalan megvalósítása, hiszen az okozatosság fennálltának megerősítése sokszor megoldhatatlan helyzeteket eredményezhet. Amennyiben a jogszabály értelmezését vesszük alapul, akkor elméletileg az önhiba hiánya is kritériumként szerepel annak érdekében, hogy a bíróság jogosan ítélje meg a biztatási kárát az egyénnek. Vita tárgyát képezi azonban az említett feltétel, mivel számos olyan döntéssel találkoztam, amikor a bíróság a károsulti közrehatás ellenére is helyt adott a károsult igényének, amelyre elméletben nem lenne lehetőség.

Kutatásom utolsó szegmensét a nemzetközi kitekintés képezi, ahol más nemzetek szerződéskötés előtti felelősségi rendszerének vizsgálatára, valamint összehasonlítására törekedtem. Megállapítottam, hogy az angol jogban kiemelt jelentőséggel bír a *promissory estoppel* doktrínája, amely határt szab a feleknek a korábbi ígéretük visszavonásában. A német jogban a *culpa in contrahendo* elve bír domináns szereppel, amely a felek közötti bizalom védelmét veszi célba. A francia szabályozás terepén belül csupán a korábbi évek reformjai erősítették meg jóhiszeműség elvét már a tárgyalási periódus alatt is. Az olasz jog kezdetben kevésbé foglalkozott ezen intézménnyel, azonban a bizalom védelme egyre nagyobb szerepet kapott a joggyakorlatban. A kínai jog vonatkozásában pedig az látható, hogy a jóhiszeműség és tisztesség elve áthatja egyaránt és korlátot szab az egyének autonómiájának. Meglátásom szerint a különböző jogi modellek tanulmányozása hozzájárul a szerződéskötés előtti felelősség globális megértéséhez.

Mindent egybevetve elmondható, hogy a jogintézmény pontos szerepe, valamint értelmezése továbbra is a gyakorlatra vár a mai napig, továbbá a dolgozatomban felvetett kérdések sora válaszra vár konszenzus hiányában. Ide sorolandó többek között az elmaradt haszon megítélése, önhiba szerepe, a kármegosztás lehetősége, valamint a sérelemdíj érvényesíthetősége.

A joggyakorlat egységének hiánya komoly következményekkel járhat a jogalanyok számára, mivel az eltérő ítélkezési gyakorlatok miatt a felek jogai és kötelezettségei bizonytalanná válhatnak. Létfontosságúnak tartom, hogy egy egységes, kiszámítható és igazságos joggyakorlat alakuljon ki, amelyben az utaló magatartás nemcsak elméletben, hanem a gyakorlatban is védelmet nyújt.

Véleményem szerint az utaló magatartás jogintézményének alkalmazása során több fontos kérdést kell szem előtt tartanunk, amelyek alapján a jogértelmezés és a joggyakorlat finomítása szükséges. Elsősorban úgy gondolom, hogy az elmaradt haszon megítélése nem indokolt a biztatási kár esetén, mivel elmaradt haszonról csak akkor lehet szó, ha a felek között ténylegesen létrejött egy szerződés. Álláspontom szerint a biztatási kár értelmezésekor nem csupán a vagyoni, hanem nem vagyoni károkat is figyelembe kell venni. A Ptk. nem zárja ki annak lehetőségét, hogy az utaló magatartás következtében kialakuló személyiségi jogsértések sérelemdíj formájában orvoslást nyerjenek. Így a biztatási kár intézménye alatt mind a vagyoni, mind a nem vagyoni károk kompenzálása lehetséges kell legyen. Meglátásom szerint az utaló magatartás esetén nem érvényesülhet automatikusan a teljes kártérítés elve, mivel az utaló magatartás önmagában nem tekinthető jogellenesnek, továbbá a törvény mérlegelési jogkört biztosít a bíróság számára. Az önhiba léte véleményem szerint kizárja az utaló magatartás alkalmazásának elvi lehetőségét. Utolsó gondolatom az intézmény értelmezésével kapcsolatban, hogy az utaló magatartás esetén lényegében nem beszélhetünk kártérítésről, illetve kártalanításról. Sokkal inkább egy speciális kártelepítési szabályról van szó, ahol a jogalkalmazó kezébe van a mérlegelési lehetőség.

Ahhoz, hogy e jogintézmény valóban betölthesse szerepét a társadalmi kapcsolatok védelmében, szükség van arra, hogy a jogalkalmazás szoros összhangban működjön. Az utaló magatartás intézménye nem pusztán a jogi technikák tárházának egy darabja, hanem a jogalkalmazás finom művészete is, amely a jogi formalizmus és a mindennapi emberek közötti bizalom megőrzését szolgálja, hozzájárulva egy igazságosabb és méltányosabb társadalomhoz.

Végezetül arra hívom fel a figyelmet, hogy az intézmény erősen felülvizsgálatra szorul saját meglátásaim szerint. Mindezt annak fényében állítom, mivel hosszas évtizedek bírói

gyakorlatának tanulmányozása alapján azt a következtetést lehet levonni, hogy nincsen a magyar bírói közösségben konszenzus az utaló magatartás intézményével kapcsolatban és ezek alapján akár javasolt lenne a jogintézmény megszüntetése, vagy kevésbé drasztikus – de annál hasznosabb – módszer lenne, ha a Kúria megfelelő iránymutatásokkal látná el az alsóbb bírói fórumokat, amely egységes jogalkalmazáshoz és jogértelmezéshez vezetne. Az utaló magatartás nem csupán jogi kérdés, hanem a társadalmi igazságérzet és a jogbiztonság közötti finom egyensúly megőrzésének eszköze. Ezt szem előtt tartva remélem, hogy munkám hozzájárul a jogintézmény megértéséhez és annak helyes alkalmazásához a jövőben.

Irodalomjegyzék

Jogirodalom:

1. A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indokolása
2. Csécsy Andrea-Fézer Tamás-Havasi Péter-Tóth Endre Tamás-Varga Nelli: A kártérítési jog magyarázata. Complex Kiadó Kft. Budapest 2010.
3. Eörsi Gyula: Kötelmi jog – Általános rész. Nemzeti Tankönyvkiadó
4. Fürst László: Utaló magatartások. Dunántúl Egyetemi Nyomdája, Pécs, 1929.
5. Gellért György: A Polgári Törvénykönyv Magyarázata 1. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2004.
6. Haupt Egon: A jogcímhez kötöttség a polgári perben, Magyar Jog 2000/10
7. Kecskés László: Az új Polgári Törvénykönyv alapveti rendelkezései. Polgári Jogi Kodifikáció, III. évfolyam 1. szám, 2001.
8. Kiss György (szerk.): Kommentár a munka törvénykönyvéhez. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2012
9. Lábady Tamás: A magánjog általános tana. Szent István Társulat, Budapest, 2016.
10. Laura Vagni "Proprietary Estoppel: An Italian Case Law Perspective." Cuadernos Derecho Transnacional, vol. 13, 2021.
11. Ling Bing, "Contract Law in China," Sweet & Maxwell, 2002.
12. Mitja Kovac. "Culpa in Contrahendo, Promissory Estoppel, Pre-Contractual Good Faith and Irredeemable Acts." Asian Journal of Law and Economics, vol. 10, 2019.
13. Orosz Árpád: „6:564. §” In Osztovits András: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. Opten, Budapest, 2014.
14. Osztovits András: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV. kötet, Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014.
15. Polgári jogi határozatok tára. Közzéteszi a magyar kir. igazságügyminiszter, első kötet, Franklin-Társulat, Magyar Irod. intézet és könyvnyomda 1918.
16. Pribula László: A biztatási kár, mint meghaladott jogintézmény? Jogtudományi Közlöny, 2014/4.
17. Rádonyi Dénes: «Sponsalialonga? " - avagy az eljegyzés/jegyesség/lehetséges joghatásai a magyar jogban. In: Közjegyzők Közlönye 2011/6. szám

18. Rudolf von Jhering - Gustav Demelius: Culpa in contrahendo: oder Schadensersatz bei nichtigen oder nicht zur Perfection gelangten Verträgen Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts, Friedrich Mauke, 1860.
19. Salamon András: Fogyasztóvédelem és turizmus - A szolgáltatók és a fogyasztók jogi kapcsolatrendszer a turizmusban. In: Tudatos Vásárlók Egyesülete, 2009.
20. Tóth Gergő József: A szerződés megkötésének (létrejöttének) elmaradásával okozott károk, Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXV, Miskolc, 2017.
21. Tóth Gergő József: A modern magyar polgári jog felelősségi rendszerének első lépései. MJSZ, 2022., 1. különszám
22. Vékás Lajos (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2013.
23. Vékás Lajos (szerk.): Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez. Complex, Budapest 2008
24. Víg Edina: Az utaló magatartás szubsidiaritása és jogalkalmazási kérdései In: Magyar Jog 2019/4
25. Villám Krisztián: Az utaló magatartás alapvető jellemzői és alkalmazásának lehetőségei, ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék, Budapest, 2019
26. Wellmann György (szerk.): Polgári jog – Kötelmi jog – Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész. HVG-ORAC, Budapest, 2013.
27. Wellmann György (szerk.): Polgári jog. Kötelmi jog Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész. Az új Ptk.magyarázata VI/VI. HVG-Orac Bp. 2013.
28. Zhang, Mo, "Chinese Contract Law Theory and Practice," Martinus Nijhoff, 2006.

Jogszabályok:

1. 1894. évi XXXI. törvénycikk
2. Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)
3. Contract Law of the People's Republic of China
4. 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról
5. 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről
6. 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
7. 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

Bírósági határozatok:

1. Cass Com. JCP 1972

2. InCass. Civ. 3e, 111.491. 1972
3. Cass Com. JCP 1973
4. Crabb v. Arun District Council [1975] EWCA Civ 7
5. Box v. Midland Band Ltd. Commercial Court 1979
6. BH 1982.3.101
7. BH 1984.144.
8. BH 1987.353.
9. BH 1992.385.
10. RTD 753, 1992
11. Cass Com JCP 1973.11-17543
12. BGH, NJW 1993.50.
13. BH 1994.24.
14. BH1994. 179.
15. BH 1995.589.
16. BH 1996.586.
17. Zelmer v. Victor, 1997.
18. Cass com. 7.1. et, D 1998.45.
19. BH 1999.297.
20. Yaxley v. Gotts, 1999
21. Gillett v. Holt, 2000
22. BDT 2001.348.
23. BDT 2001.415.
24. BH 2002.1.12 I.
25. EBH 2003.936.
26. Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság M.1194/2004/2. számú határozata
27. EH 2004.1143
28. BH 2005.12.
29. BDT 2005.1138.
30. BDT 2005.1196.
31. EBH 2006.1422.
32. Fővárosi Ítéltábla Gf.40189/2008/3. számú határozata
33. Fővárosi Ítéltábla Pf.20203/2008/8. számú határozata
34. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság Pf.20.963/2008/3.

35. Szekszárdi Törvényszék P.20738/2008/9. számú határozata
36. Szegedi Ítéltábla Gf.30214/2009/3. számú határozata
37. BDT2010.2247.
38. Legfelsőbb Bíróság Gfv.30055/2010/10. számú határozata
39. Legfelsőbb Bíróság Mfv.10881/2010/4. számú határozata
40. BDT 2011.2410.
41. Pécsi Ítéltábla Pf.20354/2011/4. számú határozata
42. Gyulai Törvényszék G.40.057/2011/11.
43. Gyulai Törvényszék G.40066/2011/17. számú határozata
44. BH 2011.277.
45. Kúria Pfv.22317/2011/6. számú precedensképes határozata
46. Szegedi Ítéltábla Pf.20.785/2012/2.
47. A Kúria Pfv.22075/2012/3. számú precedensképes határozata
48. Kúria Mfv.10723/2012/4. számú precedensképes határozata
49. Kúria Pfv.20643/2012/6. számú precedensképes határozata
50. EBD 2013.07.P12
51. Kúria Pfv.21160/2013/5. számú precedensképes határozata
52. Debreceni Ítéltábla Pf.20517/2013/6. számú határozata
53. BDT 2014.3081.
54. Pesti Központi Kerületi Bíróság P.91.230/2014/4.
55. Kúria Pfv.20209/2014/6. számú precedensképes határozata
56. Kúria Pfv.21056/2014/8. számú precedensképes határozata
57. A Tatabányai Törvényszék P.20808/2014/48. számú határozata
58. Cass. Civ., III, 15-05-2014
59. Fővárosi Ítéltábla Gf.40166/2015/17. számú határozata
60. Pécsi Ítéltábla Gf.40039/2016/5. számú határozata
61. Fővárosi Ítéltábla Gf.40302/2016/8. számú határozata
62. Kúria Pfv.21.709/2016/9.
63. Kúria Pfv.21.709/2016/9.
64. BH 2022.2.48